

Hac ve Umre ile ilgili Hadisler (Toplu)

[Süleymaniye Vakfı](#) > Araştırmalar > Fıkıh Araştırmaları > Hadis Araştırmaları

Tarih: 31 Ekim 2009

HACC İLE İLGİLİ HADİS-İ ŞERİFLER

HACCIN VÜCUBU

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Oraya bir yol bulabilenin Beyt’i haccetmesi Allah’a karşı insanların görevidir.”** (Âl-i İmrân 97)

UMRENİN VÜCUBU

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme “Umre vacib midir?” diye soruldu. Buyurdu ki:

“Hayır! Ancak, umre yapmanız pek faziletlidir.” [Tirmizî, Hacc 88, (931)]

İmam Şafîî şöyle demiştir: Umre sünnettir. onu yapmamaya ruhsat veren bir fert bilmiyoruz. O nafiledir, diye sağlam bir şey yoktur. Nebi sallallahu aleyhi ve sellemden bir senetle yapılan rivayet vardır ki, o zayıftır. Onun gibisi delil alınmaz. İbn Abbas’tan bize onun bunu vacip gördüğü ulaşmıştır. Ebû İsa (Tirmizî) dedi ki, bunların hepsi Şafîî’nin sözüdür. [Tirmizî, Hacc 88, (931)]

Mîkâtlar

Kasım İbnu Muhammed anlatıyor: “Hz. Ömer (radiyallahu anh) Mekkelilere şöyle hitabetti: “Ey Mekkeliler! İnsanların durumu ne, onlar saçları tozlu ve keçeleşmiş vaziyette gelirken sizler yağlanıyorsunuz? (Zilhicce) hilâlini görünce siz de telbiyede bulunun.” [Muvatta, Hacc 49, (1, 339)]

İbnu Ömer (radiyallahu anh) anlatıyor: “Şu iki memleket (Basra ve Kûfe) fethedildiği zaman Ömer’e geldiler, dediler ki:

“Ey Mü’minlerin Emiri! Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Necidliler için Karn’ı (mîkât olarak) tesbit etmişti. Orası bizim yolumuza sapa düşer, Karn’a gitmek istesek, bize zor gelir!”

O, “Öyleyse onun kendi yolunuzdaki hizasına bakın” dedi ve onlar için Zât-ı İrk’ı tesbit etti. [Buharî, Hacc 13]

İbnu Abbâs (radiyallahu anhümâ) demiştir ki: “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Doğulular için Akîk’i mîkât kıldı.” [Ebu Dâvud, Menâsik 9, (1740); Tirmizî, Hacc 17, (832)]

İmam Mâlik: “Bana ulaştığına göre, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Ci’râne’de umre için ihrâma girdi.” demiştir. [Muvatta, Hacc 27, (1, 331); Ebu Dâvud, Hacc 81, (1996); Tirmizî, Hacc 96, (935); Nesâî, Hacc 104, (5, 199)]

İHRAM VE HARAMLARI

İbnu ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ muhrimin giyeceği şeylerden sorulmuştu şu cevabı verdi: “Muhrim ne kamîs (gömlek), ne sarık, ne bürnus[1], ne şalvar ne de vers[2] veya zaferân bulaşmış bir giysi taşır. Ayağında huff (topukları kapatan ve üzerine

meshedilmesi caiz olan çizme, bot, mest vs.) yoktur. Ancak naleyn (ayakkabı) bulamazsa, mestlerin topuktan aşağı kısmını kesmelidir.”

Buharî’de şu ziyade var: “İhramlı kadın yüzünü örtmez, eldiven de giymez.” [Buharî, Hacc 21, Cezâu’s-Sayd 13, 15, İlm 53, Sâlât 9; Müslim, Hacc 1, (1177); Muvatta, Hacc 8, (1, 324-328); Tirmizî, Hacc 18, (833); Ebu Dâvud, Menâsik 32, (1824, 1825, 1826); Nesâî, Hacc 28, (5, 129)]

Yine İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)’den rivayete göre demiştir ki: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) kadınları ihrama girdikleri vakit eldiven kullanmaktan, yüzlerini örtmekten ve vers ve za’ferân deĝmiş elbise giymekten yasakladı ve: “Bunlardan gayrı, hoşuna giden elbise çeşitlerinden safranla boyanmış veya ipekli veya zinet veya şalvar veya kamîs veya mest giysin.” dedi.” [Ebu Dâvud, Menâsik 32, (1827)]

Nâfi, Hz. Ömer’in azadlısı Eslem’in , İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)’e şöyle dediğini iştmiştir: “Ömer (radiyallahu anh), Hz. Talha (radiyallahu anh) ihramlı iken üzerinde boyalı bir giysi görmüştü.

“(Ey Talha) bu boyalı giysi de ne?” diye sordu. (Talha cevaben):

“Ey Mü’minlerin emiri, bu kızıl toprakla boyanmıştır!” dedi. Ömer (radiyallahu anh):

“Ey millet, sizler halkın imanlarıdır, halk sizlere uymaktadır. Eğer câhil biri bu elbiseyi görse: “Talha İbnu Ubeydillah, ihramda boyalı elbise giymiş.” diyecek. Ey millet, bu boyalı elbiselerden hiçbirini giymeyin!” [Muvatta, Hacc 10, (1, 326)]

Urve anlatıyor: “Esmâ Bintu Ebî Bekr (radiyallahu anhümâ), ihramlı olduĝu halde, sarı renkli elbiseler giyerdi. Ancak bunlarda zâ’ferân olmazdı.” [Muvatta, Hacc 11, (1, 326)]

Ya’lâ İbnu Umeyye (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Cî’irrâne’de iken, sakalını ve saçlarını sarıya boyanmış, sırtında da zâ’ferân lekeleri bulunan bir cübbeyelumre için ihrama girmiş bir adam geldi.

“Ey Allah’ın Resûlü dedi, şu gördüğün gibi umre için ihrama girdim!”

Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“Şu cübbeyi çıkar, sarı boyayı da yıka!” diye emretti.” [Buharî, Umre 10, Cezâu’s-Sayd 16, 17, Megâzî 56, Fedâilu’l-Kur’an 2; Müslim, Hacc 6, (1180); Muvatta, Hacc 18, (1, 328-329); Tirmizî, Hacc 20, (835, 836); Ebu Dâvud, Menâsik 31, (1819-1822); Nesâî, Hacc 43, (5, 142-143)]

Bu metin, Sahiheyndeki metindir. Ebu Dâvud’un rivayetinde şu ziyade mevcuttur: “Umre’de iken, hacc’da yaptığını yap.”

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)’in: “İhramlının mıntaka (kemer) takmasını mekruh addettiği” rivayet edilmiştir.” [Muvatta, Hacc 12, (1, 326)]

Kasım İbnu Muhammed anlatıyor: “Bana, el-Ferâfisa İbnu Umayr el-Hanefi haber verdi ki, O, Hz. Osman (radiyallahu anh)’ı, ihramlı iken yüzünü örter görmüş.” [Muvatta, Hacc 13, (1, 327)]

Nafî anlatıyor: “İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) demiştir ki: “İhramlı kimse, başın çeneden yukarısını örtmez.” [Muvatta, Hacc 13, (1, 327)]

Hiz. AiŒe (radiyallahu anhumâ) anlatıyor: “Biz (kadınlar) ihramlı olarak Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’la beraber iken, binekliler bize uğradı. Onlar tam hizamıza gelince, herbirimiz cilbabını başından yüzünün üzerine sarkıtıverirdi. Bizi geçtiler mi tekrar kaldırırdık.” [Ebu Dâvud, Menâsik 34, (1833)]

Fâtıma Bintü’l-Münzir anlatıyor: “Biz, bir kısım kadınlar, ihramlı iken, yanımızda Esmâ Bintu Ebî Bekr (radiyallahu anhumâ) olduğu halde, yüzlerimizi örtüyorduk.” [Muvatta, Hacc 16, (1, 328)]

Hiz. AiŒe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) hem ihrama girdiği zaman, hem de ihramdan çıktığı zaman Kâ’be’yi tavaftan önce hıll’i için, içinde misk bulunan kokuyu Œu iki elimle sürdüm.” [Buharî, Hacc 18, 143, Libâs 73, 89, 91; Müslim, Hacc 31, 33, (1189); Muvatta, Hacc 17, (1, 328); Tirmizî, Hacc 77, (917); Ebu Dâvud, Menâsik 11, (1746); Nesâî, Hacc 41, (5. 136-141)]

Bir rivayette Œu ibare de var: “...Veda haccında zerîre denilen koku ile ...”[3]

Bir başka rivayette: “... ihrama girmezden önce, sonra ihrama girerdi ...”

Bir diğer rivayette: “... bulabildiğim kokunun en iyisi ile başında ve sakalında koku maddesinin parıltısını görünceye kadar (sürerdim).”

Bir diğer rivayette: “... Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ihramlı iken (sürülen) koku maddesinin saç ayrımlarındaki parlaklığına (Œu anda) bakıyor gibiyim.”

Bir rivayette Œu ziyade var: “İbnü Ömer (radiyallahu anhumâ) zeytinyağıyla yağlanırdı. Bunu İbrahim (Nehâî)’ye zikretmiŒtim, bana: “Pekala, Œu rivayeti ne yapacaksın: “Esved, Hiz. AiŒe (radiyallahu anhâ)’den onun Œöyle söylediğini rivayet etti: “... (Sürülen koku maddesinin saç ayrımlarındaki parlaklığına bakıyor gibiyim.”

Bir rivayette de Œu ziyade var: “... Bu, ihramının kokusu idi.”

Bir diğer rivayette Œöyle gelmiŒtir: “İbn Ömer’e koku sürünüp ihrama giren kimse hakkında soruldu. Œu cevabı verdi: “Ben koku neŒreden ihramlı olmayı sevmem. Katrana bulanmam bunu yapmaktan daha iyidir. Hiz. AiŒe (radiyallahu anhâ)’ye, İbnü Ömer’in, bu sözü haber verilince: “Ben, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’a ihrama (gireceği) sırada koku sürdüm. Bu halde hanımlarına uğradı. Sonra da ihrama girdi, koku neŒrediyordu.” dedi. [Buharî, Gusl 14; Müslim, Hacc 47, (1192); Nesâî, Hacc 42, (5, 139), Gusl 13, (1, 203)]

Nesâî’nin kaydettiği bir diğer rivayette Œöyle denir: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), ihrama girmeyi arzu ettiği zaman bulabildiği en güzel yağla yağlanırdı. Öyle ki, yağın parlaklığını başında ve sakalında görürdüm.” (Râvi Hiz. AiŒe’dir) [Nesâî, Hacc 42, (5, 139-140)]

Nesâî’nin Hiz. AiŒe’den bir başka rivayeti Œöyledir: “Ben O’na ihrama gireceği zaman ihramı için, Akabe’yi taŒlamasından sonra ve Beytullah’ı tavafından önce hıll’i (ihramsız hâli) için koku sürdüm.” [Nesâî, Hacc 41, (5, 137)]

Bir diğer rivayet Œöyledir: “Sizin kokunuza benzemeyen bir kokudur.” Yani kokusu uzun müddet kalmaz.” demektir.” [Nesâî, Hacc 41, (5, 137)]

Hız. Aişe (radıyallahu anhá) anlatıyor: “Biz Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ile Mekke’ye doğru yola çıkardık. İhram sırasında alınlarımıza sükk kokusundan sürerdik. Birimiz terlese yüzüne akardı. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) onu görür, bize yasaklamazdı.” [Ebu Dâvud, Menâsik 32, (1830)]

Salt b. Zübeyd, ailesinin birçok ferdinden şunu nakletmiştir: “Hz. Ömer (radıyallahu anh) Şecerede iken, güzel bir koku hissetti. “Bu kimden?” diye sordu. Kesîr İbnu’s-Salt:

“Bendendir, saçımı dondurdum ve traş olmamaya karar verdim.” dedi.

Hız. Ömer, “Su birikintilerinden birine git, koku gidinceye kadar başını ovuştur!” dedi. O da öyle yaptı.” [Muvatta, Hacc 20, (1, 329)]

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ)’den anlatıldığına göre: “İhramlı iken Cuhfe’de ölen oğlu Vâkid’i kefenledi, başını ve yüzünü örttü ve şöyle dedi: “İhramlı olmasaydık, ona güzel koku sürerdik.” [Muvatta, Hacc 14, (1, 327)]

Bu hadiste, İmam-ı Azam, İmam Malik ve Evzâî Sahihayn’de kaydedilen bir İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) rivayetine cevap bulurlar: “İhramlı bir kimseyi, devesi sırtından atarak ölümüne sebep olmuştu. Durum Resûlullah’a intikal ettirilince:

“Onu yıkayın, kefenleyin, sakın başını örtmeyin ve koku da yaklaştırmayın. Zira o, (kıyamet günü) telbiye getirerek dirilecektir.” buyurdu.”

Nâfi anlatıyor: “İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) ihram giyerek Mekke’ye doğru yola çıkınca, güzel bir kokusu olmayan yağla yağlanırdı. Sonra Zülhuleyfe mescidine gelir, namaz kılar, sonra binerdi. Devesi onu kaldırıncı ihrama girer, şöyle derdi: “Ben Resûlullah’ın böyle yaptığını gördüm.” [Buharî, Hacc 28; Muvatta, Hacc 32, (1, 333).]

Tirmizî’nin bir rivayetinde şöyle denir: “O koku katılmamış bir yağla yağlanırdı.” [Tirmizî, Hacc 114, (962); İbnu Mâce, Menâsik 88, (3083)]

Abdullah İbnu Huneyn anlatıyor: “İbnu Abbâs ile Misver İbnu Mahreme (radıyallahu anhümâ) Ebvâ’da ihtilaf ettiler. İbnu Abbas: “Muhrim başını yıkar.” dedi, Misver ise: “Hayır, yıkayamaz!” dedi. İbnu Abbas, beni Ebu Eyyûb el-Ensâri (radıyallahu anh)’a gönderdi. Onu iki direk arasına gerilmiş bir perde gerisinde yıkıyor buldum. Selam verdim, “Kim o?” dedi.

“Abdullah İbnu Huneyn, dedim. Beni sana İbnu Abbas gönderdi. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın ihramlı iken başını nasıl yıkadığını soruyor.”

Ebû Eyyûb (radıyallahu anh) elini perdenin üzerine koyup aşağı doğru bastı ve başı göründü. Üzerine su döken kişiye: “Dök!” dedi. O da başına döktü. Başını iki eliyle oynattı, onları öne ve geriye getirdi ve şöyle dedi: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı böyle yapar gördüm.” [Buharî, Cezâu’s-Sayd 14; Müslim, Hacc 91, (1205); Muvatta, Hacc 4, (1, 323); Ebu Dâvud, Menâsik 38, (1840); Nesâî, Hacc 27, (5, 128-129); İbnu Mâce, Menâsik 22, (2934)]

Muvatta dışındaki rivayetlerde şu ziyade mevcuttur: “Misver, İbnu Abbas’a şunu söyledi: “Seninle bir daha münakaşa etmiyeceğim (ne dersin kabulüm).”

Hârice İbnu Zeyd, babası Zeyd (radıyallahu anh)’den naklediyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ihrama girmek için soyundu ve yıkandı.” [Tirmizî, Hacc 16, (830)]

Nâfi anlatıyor: “İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) ihrama girmezden önce ihram için, Mekke’ye girmek için, Arafat’ta vakfe için yıkanır.” [Muvatta, Hacc 3, (1, 322); Buhârî, Hacc 38]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) yıkama ile saçlarını nizama soktu.” [Ebu Dâvud, Menâsik 12, (1747, 1748); Nesâî, Hacc 40, (5, 136); Buhârî, Hacc 19; Müslim, 21, (1184); İbnu Mâce, Menâsik 72, (3047)]

İbn Abas radiyallahu anh Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem in ihramlı iken hacamat olduğunu rivayet etmitir.

Buhârî şu ilavede bulundu: Oruçlu iken hacamat oldu.

Buhârînin bir diğer rivayetinde “İhramlı iken başındaki bir sancıdan dolayı hacamat oldu.” ifadesi vardır.

Bir diğer rivayette de “Yarım baş ağrısından dolayı Mekke yolunda Lahyu cemel denen bir su başında başının ortasından hacamat oldu. [Buhari, Cezau’s-Sayd 11, T1b 12,15; Müslim, Hacc 88, (1203); Ebû Davud, Menasik 36,1835-1836); Tirmizî Hac 22,(839); Nesâî, Hacc 92, (5, 193); İbnu Mâce, Menpasik 87, (3081).] Metin Sahihendir.

H. Enes (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ihramlı iken ayağının sırtından çektiği bir ağrı sebebiyle hacamat oldu.” [Ebu Dâvud, Menâsik 36, (1837); Nesâî, Hacc 94, (5, 194)]

Nesâî’nin rivayetinde “... maruz kaldığı incinme sebebiyle (ayağının sırtından hacamat oldu)” denmiştir.

Nübeyh İbnu Vehb anlatıyor: “Ömer İbnu Ubeydillah İbni Ma’mer, ihramlı iken gözünden hastalandı. Bunun üzerine gözlerine sürme çekmek istedi. Ancak Ebân İbnu Osman onu bundan men etti ve gözlerine sabır basmasını tavsiye etti. İlâveten: Hz. Osman (radiyallahu anh)’ın Resûlullah’ın böyle yaptığını rivayet ettiğini söyledi.” [Müslim, Hacc 98, (1204); Ebu Dâvud, Menâsik 37, (1838); Tirmizî, Hacc 106, (952); Nesâî, Hacc 45, (5, 143)]

Ebu Dâvud’un rivayetinde şu ziyade var: “Ebân hacc emiri idi.”

Sabır güzel koku olarak kullanılmayan bir ilaçtır.

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ihramlı iken Meymûne ile evlendi.” [Buhârî, Cezâu’s-Sayd 12, Megâzi 43, Nikâh 30; Müslim, Nikah 46, (1410); Ebu Dâvud, Menâsik 39, (1844, 1845); Tirmizî, Hacc 24, (842); Nesâî, Hacc 90, (1, 91, 192)]

Buhârî’nin bir rivayetinde şu ziyade var: “Umretü’l-Kazâ sırasında yadı. Gerdeğe ihramsız girmişti. Meymûne Serif’te vefat etti.”

Ebu Dâvud der ki: İbnu Müseyyeb demiştir ki: “İhramlı iken Resûlullah’ın Meymûne ile evlenmesi meselesinde İbnu Abbas vehme düşmüştür.”

Nesâî’ye ait bir başka rivayette: “İhramlı iken Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) evlendi.” denir. Meymûne ile evlendiği zikredilmez.

Meymûne (radiyallahu anhâ) anlatıyor: “Her ikimiz de Serif’te ihramsız iken, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) benimle evlendi.” [Müslim, Nikah 48, (1411); Ebu Dâvud, Menâsik 39, (1843); Tirmizî, Hacc 24, (845)] Bu metin Ebu Dâvud’dakidir.

Müslim’de şöyle denmiştir: “Kendisi ihramsız olduğu halde O’nunla (Meymûne) evlendi, Râvi -ki Yezîd İbnu’l-Esamm’dır- der ki: “Meymûne hem benim teyzemdi, hem de İbnu Abbas’ın teyzesi idi.”

Tirmizî’de şu ziyade vardır: “Meymûne (radiyallahu anhâ) ile gerdek yaptığında ihramsız idi. Meymûne Serif’te öldü. Onu, Resûlullah’ın kendisiyle gerdek yaptığı çadırda defnettik.”

Hz. Osman (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) buyurdular ki: “İhramlı ne evlenir, ne evlendirir, ne de evlenme teklifinde bulunur.” [Müslim, Nikah 41, (1409); Muvatta, Hacc 70, (1, 348, 349); Ebu Dâvud, Menâsik 37, (1841); Tirmizî, Hacc 23, (840); Nesâî, Hacc 91, (5, 192)]

Ebu Katâde (radiyallahu anh) anlatıyor: “Hudeybiye sulhu yapıldığı sene, bir gün Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın ashabından bir grupta birlikte, Mekke yolu üzerinde bir yerde oturdum. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), bizden ileride (konaklamış) idi. Ben hariç herkes ihramlıydı. Halk vahşi bir eşek gördü, ben o sırada meşguldüm, ayakkabımı tamir ediyordum. Gördüklerinden beni haberdar etmediler, onu kendiliğimden görmüş olmamı istiyorlardı. Bir ara aralarında bir gülüşme oldu. Birden etrafıma bakındım (ve bu esnada) hayvanı gördüm. Hemen (Cerâde adındaki) atıma gidip eğlerdim ve bindim. (Acelemden) kamçıyı ve mızrağı unutmuştum. “Kamçı ve mızrağımı bana verin!” diye seslendim.

“Hayır, dediler, vallahi bu işte sana yardımcı olmak istemeyiz.” Öfkelen dim. İnip onları aldım. Tekrar binip, eşeğe doğru hızla gittim, (yetişip) avladım. Beraberimde getirdim, ölmüştü. Arkadaşlarım etinden yediler. Ancak sonradan ihramlı iken yeyip yememe hususunda şekke düşüp (yediklerine pişman oldular). Yürüdük, ben bir parça ayırdım. Resûlullah’a kavuşunca, bu meseleyi sorduk.

“Beraberinizde bir şeyler kaldı mı?” dedi. Ben: “Evet!” diyerek parçayı uzattım. İhramlı olduğu halde, ondan yedi. Ve şöyle dedi.:

“Bu bir taamdır. Onu Allah size ikram etmiştir!” [Buharî, Cezâu’s-Sayd 2, 3, 4, 5, Hibe 3, Cihad 46, 88, Megâzi 35, Et’ime 19, Zebâih 10, 11; Müslim, Hacc 56, (1196); Muvatta, Hacc 76, (1, 350); Tirmizî, Hacc 25, (847); Ebu Dâvud, Menâsik 41, (1852); Nesâî, Hacc 78, (5, 182); İbnu Mâce, Menâsik 93, (3093)]

Bir rivayette şu ilave vardır: “O helaldir, yiyin.”

Bir diğer rivayette: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) onlara “Sizden biri ona saldırmasını emretmedi, veya gösterdi mi?” dedi. Onlar: “Hayır!” deyince, “Öyleyse yiyin!” buyurdu.”

Bir başkasında “Gösterdiniz veya yardım ettiniz ya da yolunu çevirdiniz mi” (diye sordu).”

Sa’b İbnu Cessâme (radiyallahu anh)’nin anlattığına göre, kendisi, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’a, Ebvâ veya Veddân’da (canlı) yaban eşeği hediye etmişti ama o geri vermişti. Yüzünün döküldüğünü görünce: “Sadece ihramlı olduğumuz için geri verdik” demişti. [Buharî, Cezâu’s-Sayd 6, Hibe 5, 17; Müslim, Hacc 50, (1193); Muvatta, Hacc 83, (1, 353); Tirmizî, Hacc 26, (849); Nesâî, Hacc 79, (5, 183-185); İbnu Mâce, Menâsik 92, (3090)]

Hz. Câbir (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) buyurdu ki: “Siz ihramlı iken, bizzat avlamamış iseniz veya sizin için avlanmamış ise kara avı size helaldir.” [Ebu Dâvud, Menâsik 41, (1851); Tirmizî, Hacc 25, (846); Nesâî, Hacc 81, (5, 187)]

Abdullah İbnu Âmir İbni Rebi’a anlatıyor: “Hz. Osman (radiyallahu anh)’a Arc’ta iken bir av eti getirildi. Arkadaşlarına:

“Yiyiniz!” dedi. Onlar:

“Sen yemiyor musun?” diye sordular.

“Ben, dedi sizin durumunuzda değilim, bu hayvan benim için avlandı.” [Muvatta, Hacc 84, (1, 354)]

Urve merhum anlatıyor: “Hz. Aişe (radiyallahu anhâ)’ye:

“Bir av hayvanı benim için avlanmamışsa bu bana helal mi, haram mı?” diye sormuştum, şu cevabı verdi:

“Ey kızkardeşimin oğlu, o (ihram müddeti) on gündür. İçinde bir seğrime hissedersen bırakiver (yeme).” [Muvatta, Hacc 85, (1, 354)]

el-Behzî (radiyallahu anh) -ki ismi Zeyd İbnu Ka’b’dır- anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Mekke’ye gitmek düşüncesiyle ihramlı olarak (Medine’den) çıktı. Rahvâ nam mevkiye varınca orada kesilmiş bir vahşi eşekle karşılaştılar. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’a bundan bahsedildi:

“Bırakın onu, dedi, sahibi hemen gelebilir!”

Derken hayvanın sahibi Behzî geldi ve Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı bularak:

“Ey Allah’ın Resûlü, bu eşeği (size bıraktım) dilediğiniz gibi tasarruf edin!” dedi. Resûlullah derhal Hz. Ebu Bekr’e emrederek, “Yol arkadaşları arasında taksim etmesini” söyledi.

Sonra yola devam edip İsâye nâm yere geldi. Burası Ruveyse ile Arc arasında bir yer idi. Sıcak bir gölgede kıvrılıp uyumakta olan bir ceylan vardı. -Ravi der ki- Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) bir şahsa, herkes geçinceye kadar orada bekleyip kimseye hayvanı rahatsız ettirmemesini emretti.” [Muvatta, Hacc 79, (1, 351); Nesâî, Hacc 78, (5, 182, 183), Sayd 32, (7, 205)]

Ebu Hureyre (radiyallahu anh) anlatıyor: “Biz, hacc veya umre için Hz. Peygamber (aleyhisselâtu vesselâm)’le birlikte yola çıkmıştık. Yol esnasında bir çekirge sürüsüne rastladık. Kamçı ve yaylarımızla vurmaya başladık. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm): “Bunu yeyin, zira o deniz avından (sayılır)” dedi.” [Ebu Dâvud, Menâsik 42, (1854); Tirmizî, Hacc 27, (850)]

Esmâ Bintu Ümeys (radiyallahu anhâ) Muhammed’i Beydâ’da doğurduğunu söylemiş, önceki hadisteki durumu aynen zikretmiştir.” [Muvatta, Hacc 1, (1, 322); Nesâî, Hacc 26, (5, 127)]

Muvatta’nın bir başka rivayetinde şöyle denir: “(Esmâ...) Zülhuleyfe’de (Muhammed’i doğurdu). Ebu Bekr (radiyallahu anh) ona yıkanmasını, sonra da ihrâma girmesini emretti.”

Nesâî, bir başka rivayette şu ziyadeyi ilave eder: “... sonra hacc için ihrama girmesini, Kâ’be’yi tavaf hariç, herkesin yaptıklarını aynen yapmasını (emretti).”

Yine Nesâî'nin bir başka rivayetinde (Esmâ) şöyle demiştir: “Resûlullah’a (birisini) göndererek: “Ne yapayım?” diye sordurdum. Bana: “Yıkan, (kan gelen kısma) sargı bağla, sonra da ihrama gir.” haberini gönderdi.”

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)’den yapılan bir rivayete göre, hacc veya umre için ihrama giren hayızlı kadın hakkında, “Kadın dilerse umre veya haccı için ihrama girer, ancak Beytullah’ı tavaf edemez, Safa ile Merve arasındaki sa’yi de yapamaz. Bunlar dışındaki bütün menâsike insanlarla birlikte katılır. Temizleninceye kadar mescide yaklaşmaz.” [Muvatta, Hacc 45]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) buyurdular ki: “Nifaslı ve hayızlı kadınlar mîkât’a gelince guslederek ihrama girerler ve Beytullah’a olan tavaf hariç bütün menâsiki ifa ederler.” [Ebu Dâvud, Menâsik 10, (1744); Tirmizî, Hacc 100, (945)]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) buyurdular ki: “Beş hayvan vardır, bunları öldürmesi ihramlıya günah değildir: Karga, çaylak, akrep, fare, kelb-i akûr,” [Buharî, Cezau’s-Sayd 7; Müslim, Hacc 72, (1199); Muvatta, Hacc 88, (1, 356); Ebu Dâvud, Menâsik 40, (1846); Nesâî, Hacc 82-84, 86-88, (5, 187-190)]

Bir rivayette şöyle denilmiştir: “Bunları, Harem’de ve ihramda iken öldürüne günah yoktur.”

Ebu Dâvud ve Tirmizî’nin, Ebu Saîdi’l-Hudrî’den kaydettikleri bir rivayette: “Saldırgan yırtıcılar” da denmiştir. Bundan maksad insana saldırıp yaralayandır.

Alkame İbnu Ebî Alkame, annesinden rivayet etmiştir ki: “O, Aişe (radiyallahu anhâ)’ye ihramlının bedenini kaşınması sorulduğunu duydu. Hz. Aişe şöyle dedi: “Evet, kaşısın, iyice kaşısın.” Sonra dedi ki: “Elerimi bağlasalar, ayaklarımdan başkası olmasa gene kaşırım.” [Muvatta, Hacc 93, (1, 358)]

Telbiye Hakkında

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) şunu söyledi: “Sizin Resûlullah’a iftira ettiğiniz Beydanız şurasıdır. Ama, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) sadece mescidin -yani Zülhuleyfe mescidinin- yanında ihrama girip telbiye getirdi.” [Buharî, Hacc 20; Müslim, Hacc 23, (1186); Muvatta, Hacc 30, (1, 332); Tirmizî, Hacc 8, (818); Ebu Dâvud, Hacc 21, (1771); Nesâî, Hacc 56, (5, 162-164); İbnu Mâce, Menâsik 14, (2916)]

Bir rivayette şöyle denir: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Şecere nam mevkide devesine bindiği zaman telbiye getirdi.”

Nesâî’nin diğer bir rivayetinde denir ki: “İbnu Ömer’e: “Seni deven kaldırdığı zaman telbiye çeker gördüm.” diye sorulmuştu. Şu cevabı verdi: “Çünkü Resûlullah böyle yapmıştı.”

Ebu Cübeyr anlatıyor: “İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)’a dedim ki: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın, ihrama girince getirdiği telbiye hususunda Ashab’ın ihtilafına şaşıyorum!” Bana şu cevabı verdi:

“Bu meseleyi ben herkesten iyi biliyorum. Aslında Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) tek bir hacc yaptı. Bütün ihtilaflar bundandır. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) hacc maksadıyla yola çıktı. Zülhuleyfe mescidinde iki rekat namaz orada haccı boynuna borç kıldı peşinden de hac için telbiye gedirdi. bunu iki rekatı tamamlayınca yaptı. Bunu kimileri duydu , Ben de hafızama yerleştirdim.

Sonra bindi. Devesi onu kaldırıncaya kadar tekrar telbiye getirdi. Kimileri de bunu kavradı. İnsanlar bölük bölük geliyordu. Onlar devesi onu kaldırdığı zamanki telbiyesini işittiler. İşte bunlar diyorlar ki: O sadece devesi kalkınca telbiyeye başladı.”

Sonra yoluna devam etti. Beyda tepesine çıkınca da telbiye getirdi. Bir grup da bunu aklında tuttu. Bunlar da, Beyda’ya çıkınca telbiye getirdi” diyorlar. Allah’a yemin ederim ki namazgahında haccı başlattı. Devesi kaldırdığı zaman da telbiye getirdi, Beyda tepesine çıkınca orada da telbiye getirdi.”

Said İbnu Cübeyr sözüne devamla dedi ki: “İbnu Abbas’ın sözünü esas alanlar (Zülhuleyfe’deki) namazgahta iki rekatlık ihram namazını kılar kılmaz telbiye getirdi.” [Ebu Dâvud, Menasik 21, (1770)]

Nâfi diyor ki: “İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ), Harem bölgesinin en yakın yerine geldi mi telbiyeyi bırakırdı. Sonra Zu-Tuva’da geceyi geçirir, orada sabah namazını kılar, sonra yıkanır. Ve derdi ki: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) böyle yapardı.” [Buharî, Hacc 38, 39; Müslim, Hacc 226, (1259); Muvatta, Hacc 32, (1, 333)]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) buyurdular ki: “Mukim olanlar veya umre yapanlar, Hacer-i Esved’i istilâm edinceye kadar telbiyeyi bırakmazlar.” [Ebu Dâvud, Menâsik 29, (1817), Tirmizî, Hacc 79, (919)]

Hadis, Tirmizî’de şöyledir: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), umrede iken, Hacer-i Esved’e istilâm yapınca telbiyeyi bırakırdı.”

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı telbiye çekerken - bir rivayette mülebbiyen değil, mülebbiden demiştir- işittim şöyle diyordu: “Lebbeyk allahümme lebbeyk, lebbeyk lâ şerîke leke lebbeyk. İnne’l-hamde ve’n-ni’mete leke ve’l-mülk. Lâ şerîke leke.” Bu kelimelere başka ilavede bulunmuyordu.” [Buharî, Hacc 26, Libas 89; Müslim, Hacc 19, (1184); Muvatta, Hacc 28, (1, 331-332); Tirmizî, Hacc 13, (825); Ebu Davud, Menâsik 27, (1812); Nesâî, Hacc 54, (5, 159-160)]

Bir rivayette şu ziyade var: “Abdullah İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) derdi ki: “(Babam) Ömer İbnu’l-Hattab (radiyallahu anh) bu kelimelerden ibaret olan Resûlullah’ın telbiyesi ile telbiye getirir ve şunu söylerdi: “Lebbeyk allahümme lebbeyk. Lebbeyk ve sa’deyk ve’l-hayru fi yedeyk. Lebbeyk, ve’r-Rağbâu ileyk ve’l-amel.” [Nesâî, Hacc 54, (5, 161)]

Ebu Dâvud’un diğer bir rivayetinde Hz. Câbir (radiyallahu anh)’den şu ziyade vardır: “Resûlullah şöyle telbiye getirirdi...” dedikten sonra tıpkı İbnu Ömer’in hadisindeki gibi bir metin zikretti. Sonra Hz. Câbir’in şunu ilave ettiğini kaydetti: “İnsanlar telbiyeye “... Zü’l-Me’âric” ve benzeri kelimeler ilave ettiler. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) bunları işitti ancak hiç bir müdahalede bulunmadı.”

Zü’l-Me’âric, Allah’ın isimlerinden biri olup “yükselme yerlerinin sahibi”, “yüksek dereceler sahibi” manasına gelir.

Ebu Hüreyre (radiyallahu anh): “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın telbiyesinde “Lebbeyk ilâhe’l-Hakk” da vardır” demiştir. [Nesâî, Hacc 54, (5, 161-162)]

Sâib İbnu Hallâd[4] el-Ensârî (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) şunu söylediler: “Cibril (aleyhisselam) bana gelip, ashabıma ve beraberimde olanlara telbiye çekerken

seslerini yükseltmelerini emretmemi istedi.” [Muvatta, Hacc 34, (1, 334); Ebu Dâvud, Menâsik 27, (1814); Tirmizî, Hacc 15, (829); Nesâî, Hacc 55, (5, 162); İbnu Mâce, Menâsik 16, (2922-2923)]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Müşrikler haccederken şu şekilde telbiyede bulunurlardı: “Lebbeyk lâ-şerike-leke.” Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) da: “Yazık size, yeter, yeter” buyururdu. Müşrikler (telbiyelerinin devamında): “Yalnız bir şerik müstesna, o senin şerikindir, sen ona da, onun mâlik olduğu şeylere de mâliksin) derlerdi. Onlar, bunu, Kâ’be’yi tavaf ederken söylerlerdi.” [Müslim, Hacc 22, (1185)]

İHRAMI İFSAD

İmam Mâlik (rahimehumullah) anlatıyor: “Bana ulaştı ki, Hz. Ömer, Hz. Ali ve Hz. Ebu Hureyre (radiyallahu anhüm ecmâîn)’ye haccetmek üzere ihrama girmiş bulunan birisi hanımı ile cinsî temasta bulunursa ne gerekir diye sorulmuştu. Şu cevabı verdiler: “Bunlar (başladıkları) haccı tamamlarlar. Sonra bunlarasene yeni bir hac ve bir hedy gerekir.”

Hz. Ali (radiyallahu anh) dedi ki; “Seneye hac için ihrama girince, haccı tamamlayancaya kadar birbirlerinden ayrılırlar.” [Muvatta, Hacc 15, (1, 381-382)]

“İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)’a, Minâ’da iken, İfâza tavafından önce, hanımına cinsî temasta bulunan bir kimse hakkında sorulmuştu, bir bedene kesmesini emretti.”

Bir rivayette şöyledir: “İfâza’dan önce ehline temas edene umre ve hedy gerekir.” [Muvatta, Hacc 159, (1, 384)]

HAC VE UMRE CİNAYETLERİ

Ebû İsa et-Tirmizî dedi ki, Bu hadisi İbn Ömer’den İbrahim b. Yezid el-Hûziyy’il-Mekkî’den başka rivayet eden birini bilmiyoruz. Ehl-i hadisten bazısının onun hıfzı ile ilgili konuşması olmuştur.

Hz. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor: “Hz. Ömer (radiyallahu anh) sırtlan öldüren için bir koç, geyik öldüren için bir keçi, tavşan öldüren için bir çebiş, (küçük keçi), Arap tavşanı (denilen bir nevi tarla faresi) için bir kuzuya hükmetti.” [Muvatta, Hacc 235, (1, 416)]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) demiştir ki: “Kim, haccın nüsükünden bir şey unuttur veya terkederse bir kan akıtsın.” [Muvatta, Hacc 240, (1, 419)]

HACC-I İFRÂD

Hz. Aişe (radiyallahu anhâ)’den rivayete göre, Hz. Peygamber (aleyhisselâtu vesselâm) hacc-ı ifrad yapmıştır.” [Müslim, Hacc 122, (1211); Muvatta, Hacc 38, (1, 335); Tirmizî, Hacc 10, (820); Menâsik 23, (1777); Nesâî, Hacc 48, (5, 145)]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) buyurmuştur ki: “(Babam Ömer (radiyallahu anh) dedi ki:) Haccınızla umrenizin arasını ayırın. Zira böyle yapmak, sizden birinin haccının daha mükkemmel olmasını sağlar. Umrenizin mükemmel olması da, onu hacc ayları dışında yapmaya bağlıdır.” [Muvatta, Hacc 67, (1, 347)]

Hz. Muaviye (radiyallahu anh)’den yapılan rivayete göre şöyle buyurmuştur: “Ey Resûlullah’ın ashabı! Biliyor musunuz, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) şunu şunu yapmayı yasakladı, kaplan derilerine

oturmaya yasakladı?" Dinleyenler: "Evet (biliyoruz!)" dediler. Hz. Muaviye (radiyallahu anh) tekrar sordu: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın hacc ile umrenin arasını birleştirmenizi (hacc-ı kıran yapmanızı) da yasakladığını biliyor musunuz?" Yanındakiler: "Hayır, bunu bilmiyoruz!" dediler. Hz. Muaviye (radiyallahu anh):

"Öyleyse bilin, bu da öbürleriyle birlikte (yasaklar arasında). Ne var ki, sizler unutmuşsunuz!" dedi." [Ebu Dâvud, Menâsik 23, (1794)]

HACC-I KIRAN

Hz. Enes (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ı hacc ve umre her ikisi için de (ihrama girip) telbiye çekerken işittim."

Bekr İbnu Abdillâh el-Müzenî demiş ki: "Ben bunu Abdullâh İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)'e söyledim. Bana: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) sadece hacc için telbiye getirdi." diye cevap verdi.

Sonra tekrar Enes (radiyallahu anh)'le karşılaştım ve İbnu Ömer'in sözünü kendisine aktardım. Bana (kızarak):

"Galiba bizi çocuk yerine koyuyorsunuz. Ben Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ı: "Umre ve hacc için lebbeyk!" derken işittim" dedi." [Buhârî, Taksîru's-Salât 5, Hacc 24, 25, 27, 117, 119, Cihad 104, 126; Müslim, Hacc 185, (1232); Ebu Dâvud, Hacc 24, (1795); Tirmizî, Hacc 11, (821); Nesâî, Hacc 49, (5, 150); İbnu Mâce, Hacc 38, (2968, 2969)]

Hz. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) hacc ve umreyi birleştirip, her ikisi için de tek bir tavaf yaptı." [Tirmizî, Hacc 102, (947); Nesâî, Hacc 144, (5, 226); İbnu Mâce, Menâsik 39, (2973)]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) demiştir ki: "Hacc ile umreyi birleştiren kimseye tek bir tavaf yeterlidir. İkisinin ihramından birlikte çıkar." [Buhârî, Hacc 77, 105, Muhsar 1, 3, 4, Megâzî 35; Müslim, Hacc 181, (1230); Tirmizî, Hacc 102, (947); Nesâî, Hacc 144, (5, 225-226); İbnu Mâce, Menâsik 39, (2975)]

Tirmizî'de şöyle gelmiştir: "Kim hacc ve umre için ihrama girerse, her ikisinden de ihramdan çıkıncaya kadar, tek tavaf, tek sa'y yeterlidir." [Tirmizî, Hacc 102, (948); İbnu Mâce, Menâsik 39, (2975)]

HACC-I TEMETTÜ VE HACCIN FESHİ

Abdullâh İbnu Şakîk anlatıyor: "Osman (radiyallahu anh) temettüyü yasaklıyor, Hz. Ali de emrediyordu. Hz. Osman, Hz. Ali (radiyallahu anhümâ)'ye bir söz söyledi. Hz. Ali (radiyallahu anh): "Sen de biliyorsun ki biz, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'la birlikte temettü yaptık" dedi. Hz. Osman da: "Evet, ama biz korkuyorduk" dedi." [Müslim, Hacc 158, (1223); Nesâî, Hacc 50, (5, 152)]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Veda Haccı'nda hacca kadar umreden yararlandı ve kurban kesti. Kurbanını Zülhuleyfe'den itibaren beraberinde götürdü. Menâsikin icrasına başlayıp, umre telbiyesi getirdi. Sonra hacc için telbiye getirdi.

Beraberindeki ahabî da hacca kadar umreden yararlandı. Hacc kafilesinde kurbanı olanlar da vardı, olmayanlar da.

Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Mekke'ye geldiği zaman halka hitaben: "Kimin kurbanı varsa, haccını tamamlayıncaya kadar ihramdan çıkmasın, kimin kurbanı yoksa tavaf ve sa'y'ini yapsın, saçını kısaltarak ihramdan çıksın. Sonra hac için ihrama girip kurbanını kessin. Kurban bulamayan hac sırasında üç gün, evine dönünce de yedi gün olmak üzere (on gün) oruç tutsun." buyurdu." [Buharî, Hacc 104; Müslim, Hacc 174, (1227); Ebu Dâvud, Hacc 24, (1805); Nesâî, Hacc 50, (5, 151-152)]

İkrîme anlatıyor: "İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)'a müt'atul-hacc'dan sorulmuştu, şu cevabı verdi:

"Veda haccında, muhacirler, ensariler ve Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın zevceleri hep ihrama girdiler, biz de girdik. Mekke'ye geldiğimiz zaman Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

"Kurbanlık nişanlıyanlar hariç, herkes hac için giydiği ihramı umreye çevirsin." diye emretti. Biz de Beytullah'ı tavaf ettik. Safa ile Merve'de sa'y yaptık. (İhramdan çıkarak) kadınlarımıza geldik, elbiselerimizi giydik. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) şunu da söylemişti:

"Kim kurbanlık nişanlamışsa, kurbanlığı mahalline varıncaya kadar ihramdan çıkmasın!"

Terviye akşamında (yani Zilhicce'nin 8. günü) bize hac için ihrama girmemizi emretti. (Harem bölgesinin dışına çıkarak ihramlarımızı giyerek hacca başlayıp) menâsiki tamamladığımız zaman Mekke'ye geri gelip Beytullah'ı Safa ve Merve'yi tavaf ettik. Böylece haccımız tamamlanmış, ayet-i kerimenin buyurduğu üzere (Meâlen): "Hacı da umreyi de Allah için tam yapın. Fakat (herhangi bir sebeple bunlardan) alıkonursanız, o halde kolayınıza gelen kurban gönderin..." (Bakara 196) üzerimizde kursan borcu kalmıştı." [Buharî, Hacc 37, (Buharî bunu bab başlığında ta'lik (senetsiz) olarak kaydetmiştir.)]

Ebu Dâvud'daki rivayette şöyle denmektedir: "Ebu Zer (radiyallahu anh), hacca niyetle ihram giyip sonradan bunu umreye çevirenler hakkında şöyle diyordu: "Bu, sadece Hz. Peygamber'le haccedenlere has bir ruhsattı." [Ebu Dâvud, Menâsik 25, (1807); İbnu Mâce, Hacc 42, (2985)]

Ebu Cemre anlatıyor: "İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)'a mut'a'dan sordum; bana onu yapmamı emretti, haccda kesilen kurbandan sordum. "Bu hususta dedi, deve veya sığır veya davar veya kana ortak olmak imkanları var (bunların hepsi meşrudur)."

Ebu Cemre der ki: "İnsanlar mut'a'yı mekruh addediyorlardı. (Eve gelip) uyudum. Rüyamda birisini gördüm (bana gelip):

"Makbul umre, mebrûr hacc!" diye müjdeledi. Hemen İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)'a gelip haber verdim. Bana:

"Allahuekber! Ebu'l-Kâsım (aleyhisselâtu vesselâm)'ın sünneti!" dedi." [Buharî, Hacc 102; Müslim, Hacc 204, (1242)]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) demiştir ki: "Kim hac aylarında umre yapar, sonra Mekke'de hac zamanı gelinceye kadar ikamet ederse bu kimse, hac da yaparsa mütemettidir. Bu durumda kolayına gelen bir kurban kesmesi vacib olur. Eğer kurban bulamazsa, üç günü hac sırasında, yedi günü de döndüğü zaman olmak üzere (on gün) oruç tutar."

İmam Malik der ki: "Bu hüküm, o kimsenin hac zamanına kadar orada ikamet etmesi ve aynı sene içinde hac yapması halinde caridir." [Muvatta, Hacc 62, (1, 344)]

Muvatta'nın bir diğer rivayetinde der ki: "Allah'a yemin olsun, haccdan önce umre yapıp (bu sebeple) kurban kesmem, haccdan sonra Zilhicce ayında umre yapmamdan daha sevimlidir."

Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) şöyle demiştir: "Oruç, umre yapıp hacca kadar temettüde bulunup da hacc için ihrama girmesinden arefe gününe kadar kurban bulamayan kimse içindir. Eğer orucu tutmazsa, Minâ günlerinde tutar." İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) de böyle hükmediyordu. [Muvatta, Hacc 255, (1, 426)]

Hz. Cabir (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Veda Haccında), Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ve ashabi (radıyallahu anhüm), hacc için ihrama girdikleri vakit, Resûlullah ile Talha hariç, hiç kimsenin kurbanlığı yoktu. O sırada Hz. Ali, beraberinde bir kurbanlık olduğu halde Yemen'den geldi. Ve derhal: "Ben de Resûlullah'ın niyet ettiği şeye niyet ederek ihram giydim." deyip katıldı.

Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ashabına bu hacclarını umreye çevirmelerini, tavaf yapmalarını, (sa'y yapmalarını), beraberinde kurbanlığı olanlar hariç saclarını kısa keserek ihramdan çıkmalarını emretti.

Bir kısım itiraz ederek: "Yani henüz cenabetken Minâ'ya mı gideceğiz?" dediler. Bu söz Hz. Peygamber (aleyhisselâtu vesselâm)'e ulaşmıştı: "Geride bıraktığım işlerimi tekrar bulsaydım kurban getirmezdim. Eğer, beraberimde kurbanlığım olmasaydı, ben de ihramdan çıkardım dedi." dedi.[5]

Bu sırada Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) hayız oldu. Beytullah'ı tavaf hariç, haccın bütün menâsikini yerine getirdi. Temizlenince de tavafı yaptı. Dedi ki:

"Ey Allah'ın Resûlü! Sizler hem umre, hem de hacc yapmış olarak buradan ayrılacaksınız, ben ise sadece haccla ayrılacağım!"

Bunun üzerine Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) oğlan kardeşi Abdurrahman İbnu Ebî Bekr (radıyallahu anhümâ)'e Hz. Aişe'yi (Harem bölgesinin dışında yer alan) Ten'im'e götürmesini emretti. (Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) orada ihram giyerek haccdan sonra umre yaptı.)[6]

Buhari'nin bir diğer rivayetinde şöyle gelmiştir:

"(Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), Mekte'ye gelince) ashabına: "İhramınızdan çıkın. Önceki niyetinizi müt'aya çevirin!" dedi. Ashab:

"Biz önce "hacc" diye ismen belirterek niyet etmişken, şimdi nasıl müt'aya çevirebiliriz?" diye itiraz ettiler. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

"Ben size ne söylüyorsam onu yapın. Eğer kurbanlık getirmemiş olsaydım, size emretmiş bulduğumu ben de yapardım. Ancak, kurbanım (Mina'daki kesim) mahalline ulaşmadan ihramlıya haram olan şeylerden hiç birisi bana helal olmaz!" dedi. Bunun üzerine Ashab-ı Kiram, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın emrini yerine getirip ihramdan çıktılar."

Müslim'in bir rivayetinde şu ibareye de yer verilmiştir: "Bize ihramdan çıkmamız, hacc için yaptığımız niyyetin umreye çevrilmesi emredilmişti. Bu, bize çok imkansız bir emir geldi ve hepimizin canını sıktı. Memnuniyetsizliğimiz Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'a ulaştırıldı. Ona semavî bir şey (haber) mi ulaştı, insanlardan mı bir şey ulaştı bilemiyoruz, her ne ise, bize şu hitabda bulundu:

"Ey nâs, ihramdan çıkın. Eğer beraberimde kurbanlığım olmasaydı, ben de sizin gibi yapardım!"

(Resûlullah'ın bu kesin emri üzerine) ihramdan çıktık. Hatta hanımlarımızla münasebet-i cinsiyede bile bulunduk. İhrama girmemiş olan bir kimsenin yaptığı her şeyi yaptık. Bu hal terviye gününe (Zilhicce'nin 8. günü) kadar devam etti. O gün gelip, Mekke'yi arkada bıraktığımız vakit, hacca niyet ederek ihrama girdik.”

Müslim'in diğer bir rivayetinde şöyle denir: “Biz hacc-ı ifrad için ihram giyip Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'la birlikte ilerledik. Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) de umre için ihrama girdi. Seref'e gelince Hz. Aişe hayız oldu. (Mekke'ye) gelince Kâ'be'yi, Safa ve Merve'yi tavaf ettik. Sonra, beraberinde kurbanlık olmayanların ihramdan çıkmaları emredildi.

“Neleri nefsimize helal edeceğiz?” diye sorduk. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“(İhramlıya yasak olan) her şeyi!” dedi. Bunun üzerine kadınlarımızla da yattık, kokular süründük, elbiselerimizi giydik. (Bunların hepsini yaparken) bizimle arefe (yani hacc ihramı giyme) günü arasında sadece ve sadece dört gece vardı.

Sonra terviye günü (Zilhicce'nin 8'i) tekrar ihrama girdik. Bir ara Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Hz. Aişe (radıyallahu anhâ)'nin yanına girmişti, onu ağlıyor buldu.

“Neyin var?” diye sordu.

“Hayız oldum, herkes ihramdan çıktı, ben çıkamadım, tavafımı da yapamadım. Herkes artık (umresini tamamladı), hacc için (Arafat'a) çıkıyor!” diyerek yakındı. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“Bu hal, Cenab-ı Hakk tarafından Adem (aleyhisselâm)'in kızlarına yazılmış bir kaderdir, (sana mahsus bir kusur değil). Sen de, (ihrama giren herkesin yaptığı gibi) yıkan ve hacc için ihrama gir.”[7] dedi. O da öyle yaptı. (Mina, Arafat ve Müzdelife'deki) vakfelerin hepsine katıldı. Hayızdan temizlenince de (ifâza) tavafını yaptı. (Bunlar bittikten sonra Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Hz. Aişe (radıyallahu anhâ)'ye:

“Artık hem haccını hem de umreni yapmış, her ikisinin de ihramından çıkmış oldun!” dedi. Hz. Aişe (radıyallahu anhâ):

“Ancak benim içimden Beytullah'ı tavaf etmeden hacc yaptığım hissi geçiyor.” dedi. Bunun üzerine (oğlan kardeşine seslenerek):

“Ey Abdurrahman (kızkardeşin) Aişe'yi Ten'im'e götür, orada umre için ihrama girsin!” dedi. Bu vak'a Hasbe gecesi cereyan etmişti.[8] Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) mülayim bir insandı. Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) bir şey arzu etti mi onun arkasını takip eder (yerine getirirdi).”

Yine Müslim'in bir başka rivayetinde: “Ne Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), ne de ashab (radıyallahu anhümâ), hiç kimse, Safa ile Merve arasında ilk tavafın dışında başka bir tavaf yapmadı.” denmiştir.

Buharî, Müslim, Ebu Dâvud ve Nesâî'de kaydedilen bir rivayette İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) demiştir ki: “(Cahiliye Arapları) hacc aylarındaki umreyi yeryüzünde işlenebilen günahların en büyüğü biliyorlardı. Keza Muharrem ayını da Safer diye isimlendirip: “Bere iyileşip eser kalmadığı ve Safer ayı çıktığı vakit umre yapmak isteyene umre helal olur.” diyorlardı. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ve Ashab-ı Güzin (radıyallahu anhümâ)'i hacc için ihrama girmiş olarak 4 Zilhicce sabahı (Mekke'ye)

geldiler. (Gelir gelmez) Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), hacc niyetlerini umreye tahvil etmelerini emretti. Bu, ashab nezdinde büyük bir hadise oldu.

“- Ey Allah’ın Resûlü neleri helal addedeceğiz?” diye sordular.

“Bütün (ihram haramları) helal olacak!” diye cevap verdi.”

Nesâî’deki rivayette: Eser yerine veber (yün) denmiştir. Mana: “Yün çoğalınca.” olur.

Keza “Safer ayı çıkınca” tabirinden sonra: “Veya şöyle dedi: Safer ayı girince” tabiri ilave edilmiştir. [Buharî, Hacc 34, Menâkıbu’l-Ensâr 26; Müslim 198, (1240, 1241); Ebu Dâvud, Hacc 80, (1987), Menâsik 23, (1792); Nesâî, Hacc 77, 108, (5, 180, 181, 201, 202)]

Müslim ve Tirmizî’de şöyle demiştir: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) buyurdu ki: “Umre, kıyamete kadar hacca dahil oldu: Yani, umre ameli, hacc-ı kıran yapmak isteyen hacc amelini dahil oldu.” [Müslim, Hacc 203, (1241); Tirmizî, Hacc 89, (932)]

H. Aîşe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: “Biz hacc aylarında, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’la birlikte, hacc için ihrama girmiş olarak[9], hacc gecelerinde yola çıkıp Serif nam yere indik. Orada Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm): “Kimin beraberinde kurbanlığı yoksa, haccını umre yapmak isteyen umreye çevirsin. Beraberinde kurbanlığı olan bunu yapmasın.” dedi. H. Aîşe sözüne devamlı der ki: “Ashab’tan bazıları umreye niyet etti, bazıları da terketti. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ile gücü yerinde olan bazısının yanında kurbanlığı vardı.

(Bir ara) Resûlullah yanıma gelince beni ağlar buldu.

“Niye ağlıyorsun?” diye sordu.

“Ben ashabına söylediklerini işittim ve umre yapmaktan engel olundum!” dedim. Bunun üzerine:

“Neyin var?” diye tekrar sordu.

“Namaz kılamıyorum (hayız oldum).” dedim.

“Bu sana zarar vermez. Sen H. Adem (aleyhisselâm)’in kızlarından bir kadınsın. Allah öbürlerine yazdığı kaderi sana da takdir etti, bu bir kusur sayılmaz. Sen haccına devam et. Cenab-ı Hakk inşaallah, umreyi de sana nasib edecek” dedi.”

(Kaynaklar 1315 numaralı hadisin sonunda topluca verilmiştir.)

Bir diğer rivayette H. Aîşe (radiyallahu anhâ) şöyle der: “Hayız halim Arefe gününe kadar devam etti, o gün temizlendim. Ben de sadece umreye niyet etmiştim. Resûlullah saçımı çözüp taramamı, umreyi bırakıp, hacc niyetiyle ihrama girmemi emretti. Emrini yerine getirdim ve haccımı eda ettim.”

H. Aîşe bir başka rivayette şöyle der: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’la birlikte çıktık, kurban günü Mina’ya geldik. Ben (orada) temizlendim. Sonra Mina’dan çıktım. Beytullah’a koştum. Sonra, Resûlullah’la birlikte nefr-i âhir (teşrik günlerinin üçüncüsü, yani bayramın 4. günü=13 Zilhicce) günü çıktık. Musahhab’a[10] indik. Abdurrahman (radiyallahu anh)’ı çağırdı ve:

“Kızkardeşini Harem bölgesinden çıkar (Ten’im’e kadar götür. Orada) umre için ihram giysin. Umreyi yapınca buraya gelin, sizi dönünceye kadar burada bekliyorum!” dedi. Ben ayrılıp (Ten’im’e gidip

ihram giydim, umre yaptım) tavaftan boşalınca, seherde yanına geldim. Yola çıkma emri verdi. Herkes göç yükleyip Medine'ye müteveccihen hareket etti.”

Bir başka rivayette şöyle denmiştir: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ile birlikte yola çıktık. Bazılarımız umre niyetiyle ihrama girdi, bazılarımız da sadece hacc niyetiyle ihrama girdi. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) da sadece hacc için ihrama girmişti. Umre için ihrama girenler, (umreyi yapınca) ihramdan çıktılar. Hacc için ihrama girenler veya hacc ve umre için ihrama girenler, yevm-i nahr'e (kurbanın birinci gününe kadar) ihramdan çıkmadılar.” [Buharî, Umre 6, 8, 9, Hayz 1, 7, Hacc 3, 33, 81, Edâhî 3, 10; Müslim, Hacc 111-135, (1211-1212); Muvatta, Hacc 223-224, (1, 410-412); Ebu Dâvud, Menâsik 23, (1778-1783); Nesâî, Hacc 77, (5, 177-178); Tirmizî, Hacc 91, (934)]

Ebu Mûsâ (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Bathâ'da mola vermişken yanına uğradım. Bana:

“Neye niyetle ihrama girdin?” diye sordu. Ben:

“Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın niyeti ile niyetlendim” dedim. Bana:

“Kurbanlığın var mı?” diye sordu. Ben:

“Hayır!” dedim.

“Öyleyse, dedi, Beytullah'ı, Safa ve Merve'yi tavaf et ve ihramdan çık!”

Resûlullah'ın bu söylediklerini yaptım. Ailemden bir kadına uğradım. Saçlarımı tarayıp, başımı yıkayıverdi.

Ben Hz. Ebu Bekr (radiyallahu anh)'in halifeliği sırasında, halka bu şekilde fetva veriyordum. O öldü, yerine Hz. Ömer (radiyallahu anh) halife oldu. Onun zamanında, bir hacc mevsimiydi. Ben (hacc için hazırlığa) kalkmış olduğum sırada bir adam gelip:

“Fetvalarında teennili ol. Emirü'l-mü'minin hac mevzuunda neler ihdasedeceğini bilemezsin!” dedi. Ben de:

“Ey insanlar, ben, kime haccla ilgili bir fetva vermiş idiysem, teennili olsun. İşte mü'minlerin emiri size geliyor. Onu imam edinin, ona uyun!” dedim. Hz. Ömer (radiyallahu anh) gelince kendisine:

“Ey mü'minlerin emiri, kulağıma gelen nedir? Hacc menâkisiyle alakalı yeni şeyler mi ihdas ettiniz?” diye sordum. Bana:

“Eğer Allah'ın kitabıyla amel edeceksek, bak Allah'ın kitabı ne diyor: “Hacc da, umreyi de Allah için tam yapın...” (Bakara 196) emrediyor. Eğer Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın sünneti ile amel edeceksek O: “Menâsikinizi benden alın” diyor ve kurbanlığı yerine (Mina'ya) ulaşınca kadar ihramdan çıkmıyor.” [Buharî, Umre 11, Hacc 32, 34, 125, Megâzî 60, 77; Müslim, Hacc 154, (1221); Nesâî, Hacc 50, (5, 153)]

Berâ (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), Hz. Ali'yi Yemen'e emir olarak gönderdiği zaman ben onun yanında idim. Onunla beraber ben de (altın) kaplar elde ettim. Hz. Ali (radiyallahu anh), (Yemen'den) Resûlullah'ın yanına gelince, Hz. Fatıma'nın, (boyalı elbiseler giymiş),

evi de (hâlâ kokmakta olan) bir tütsü ile tütsülemiş olduğunu gördü. (Bu kıyafet ve bu tütsünün yasak olduğu hacc döneminde karşılaştığı bu manzaraya Ali) kızdı. Hz. Fâtıma:

“Niye kıızıyorsun? Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ashabına (ihramdan çıkmalarını emir buyurdu, onlar da ihramdan çıktılar.” dedi. (Bunun üzerine Hz. Ali, zevcesine: “Ben zaten Resûlullah’ın niyeti ile ihrama girmiştim” dedi ve) Hz. Peygamber (aleyhisselâtu vesselâm)’e uğradı. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm): “Sen ne yaptın?” diye sordu. Hz. Ali:

“Resûlullah’ın niyeti ile niyetlendim deyince Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“Ben kurbanlık getirdim ve hacc-ı kıran’a niyet ettim” diye açıklamada bulundu ve Hz. Ali (radiyallahu anh)’ye şu emri verdi:

“Altmış yedi -veya altmış altı- deve kes. Develerden otuz üç -veya otuz dört- tanesini kendin için ayır ve bu develerden her birinden bir parça da (benim için) ayır.” [Ebu Dâvud, Menâsik 24, (1797)]

Hz. Enes (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Zülhuleyfe’de geceledi. Sabah olunca (devesine) bindi. Devesi onu Beydâ’da havaya kaldırınca, Allah’a hamd etti, tesbih etti, tekbir getirdi, tahlîl getirdi. Sonra hacc ve umre için (niyet edip) telbiye getirdi. Halk da her ikisi için (niyet edip) telbiye getirdi. (Mekke’ye) gelince halka emretti, onlar da ihramdan çıktılar. Bu hal terviye gününe (Zilhicce’nin 8’i) kadar devam etti. Terviye günü hacc için ihrama girip telbiye getirdiler. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) haccı ifâ edince kendi eliyle ayakta olduğu halde, yedi deve kesti.” [Ebu Dâvud, Menâsik 24, (1796); Nesâî, Hacc 143, (5, 225)]

Bilal İbnu’l-Hâris (radiyallahu anh)’in yaptığı bir rivayette şu ibare mevcuttur: “Ey Allah’ın Resûlü hacc (için yapılan niyet)ı umreye çevirmek sadece bize mi hastır, yoksa bizden sonrakiler için de caiz olacak mıdır? diye sordum. Bana şu cevabı verdi:

“Bu sadece size hastır. (Sizden sonraki müslümanlara câiz değildir).” [Ebu Dâvud, Menâsik 25, (1808); Nesâî, Hacc 77, (5, 179)]

Nesâî, Bilal İbnu’l-Hâris’ten sadece (sadedinde olduğumuz) feshu’l-hacc hadisini tahrir etmiştir. Feshu’l-hacc: Kişinin önce hacca niyet etmesi, fakat sonradan bunu umreye çevirmesi, umre yapınca ihramdan çıkması, tekrar hacc için ihrama girmesidir.

Yine Buharî’nin, İbnu Abbâs (radiyallahu anhümâ)’tan kaydettiği bir rivayette şöyle denir:

“Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), insanlara (haccın islâm’a uygun olan) adabını öğretmesi ve Resûlullah adına tebligatta bulunması için Hz. Ebu Bekir’i hacc emiri olarak gönderdi. Hacc kafilesi Arafat’a Zülmecaz cihetinden vasıl olunca Kâ’be’ye yaklaşmadı, fakat Zülmecaz’a doğru yöneldi. Böyle yapışı, hacca umre ile niyet etmemiş olmasından ileri geliyordu.”

İbnu’l-Müseyyeb anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın ashabından bir adam, Hz. Ömer (radiyallahu anh)’e gelerek, huzurunda, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın ölmüş bulunduğu hastalığı sırasında, hacc’dan önce yapılan umreyi yasaklarken Resûlullah’ı işittiğine dair şهادette bulundu.” [Ebu Dâvud, Menâsik 23, (1793)]

TAVAF VE SA’Y’İN MAHİYETİ

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ve ashabı (radiyallahu anhüm) Mekke’ye, Yesrib hummasından bitkin düşmüş bir halde geldiler. Müşrikler (şehirde menfi bir dedikodu yaparak): “Yarın buraya humma hastalığından dermanı kesilmiş ve ondan çok ızdırab çekmiş bir kavim gelecek” dediler ve (müslümanların seyrine bakmak için) Hicr’in arkasına oturdular. (Onların hainliğinden vahyen haberdar olan) Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), celâdetlerini müşriklere göstermeleri için, müslümanlara tavafın ilk üç şavtında remel yapmalarını, iki köşe arasında da adi yürüyüşle yürümelerini emretti.

Bu hali gören müşrikler: “Bunlar mı hummanın bitkin düşürdüğünü zannettiğimiz insanlar, bunlar falan ve falandan daha sağlamış!” dediler.

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) der ki: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı ashabına (radiyallahu anhüm) bütün şavtlarda remel yapmalarını emretmekten alıkoyan şey onlara duyduğu merhametti.” [Buharî, Hacc 55, Megâzi 43; Müslim, Hacc 240, (1266); Tirmizî, Hacc 39, (863); Ebu Dâvud, Menâsik 51, (1886, 1889); Nesâî, Hacc 155, (5, 230)]

Buharî, bu rivayette şu ziyadeyi kaydeder: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) sulh antlaşması yaptığı sene (umre için) gelince müşriklere kuvvetlerini göstermeleri için “hızlı yürüyün!” diye emretti. Müşrikler bu sırada Ku’aykî’ân dağı tarafına oturmuş (seyrediyor)lardı.”

Ebu Dâvud’un bir diğer rivayetinde şöyle denir: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ızdıbâ yaptı, istilâmda bulundu, tekbir getirdi, sonra üç tavafta remel yaptı. Müslümanlar Rûkn-i Yemânî’ye varınca Kureyş’in nazarından gizleniyor, gizlenince de normal yürüyüşe geçiyor, sonra tekrar karşılına çıkınca bu sefer yeniden remele geçiyorlardı. Onları böyle remel (yaparken canlı ve kıvrak) gören Kureyş: “Bunlar ceylanlar gibiymiş” diyorlardı.

İbnu Abbas: “Remel sünnettir” demiştir. [Ebu Dâvud, Menasik 51, (1889)]

Ebu’t-Tufeyl (radiyallahu anh) anlatıyor: “İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)’a dedim ki:

“Kâ’be’nin etrafında (tavaf yaparken) ilk üç şavtında remel, son dört şavtında da normal yürüme yapmak sünnet midir, değil midir? Senin kavmin buna sünnet diyorlar?”

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) bana şu cevabı verdi:

“Hem doğru söylemişler, hem de kizb etmişler.”

“Yani hem doğru söylemişler, hem de kizb etmişler demekle neyi kastediyorsun?” diye açıklama istedim.

Anlattı:

“Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Mekke’ye (umretü’l-kaza için) gelmişti. Müşrikler: “Muhammed ve ashabı zayıflıktan Kâ’be’yi tavaf edemez” dediler. Müşrikler onu kiskanıyorlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (aleyhisselâtu vesselâm) ashabına üç (şavtta) remel yaparak, dört şavtta da normal şekilde yürümelerini emretti.”

Ben tekrar, İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)’a:

“Bana Safa ile Merve arasındaki tavafı binerek yapmanını sünnet olup olmadığını haber ver. Zira senin kavmin bunun sünnet olduğunu söylüyorlar!” dedim. Bana şu cevabı verdi:

“Hem doğru söylemişler, hem de kizb etmişler.”

“Hem doğru söylemeleri, hem de kizb etmeleri ne demektir?” diye ben tekrar sorunca açıkladı:

“Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Mekke’ye umre için geldiği zaman (Mekkeli) ahali etrafını çokca sarmış: “İşte Muhammed! İşte Muhammed!” diye sıkıntı veriyorlardı. Hatta, genç kızlar bile evlerinden çıkmışlardı. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın huzurunda (yol açmak için) halka vurulamazdı. Halk başına üşüşünce, bu sebeple o da hayvana bindi. Aslında sa’yı yayan yapmak (binerek yapmaktan) efdaldir.” [Müslim, Hacc 237, (1264); Ebu Dâvud, Menâsik 51, (1885)]

Ebu Dâvud’un rivayetinde İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) -Müslim’deki rivayete ziyade olarak- şunu söyler: “Hudeybiye müzakereleri sırasında Kureyşliler: “Muhammed’i ve arkadaşlarını bırakın, böcekler gibi ölsünler” dediler. Müteakip sene umre yapmak şartı üzerine sulh antlaşması yapılıncaya, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Mekke’ye geldi. Müşrikler de Ku’ayk’ân tepesi yönünden geldiler. Aleyhisselâtu vesselâm efendimiz ashabına: “Beytullah’ı üç şavtta remel yaparak tavaf edin” dedi. Bu (bütün ümmete şâmil) bir sünnet değildir. Safa ile Merve arasındaki sa’y ile ilgili olarak (Ebu Dâvud’da gelen açıklama, (yukarıda kaydedilen) Müslim rivayetindeki) aynıdır.)

Ancak Ebu Dâvud’da şu ziyade dahi yer alır: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), halk sözlerini daha iyi işitsin, yerini daha iyi görsün ve elleri onu ulaşmasın diye bir deveye bindi.”

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ve ashabi (radiyallahu anhüm) C’irrâne’den umre yaptılar. Bu umrede Beytullah’ı remel yaparak tavaf ettiler. Bu tavafta ridalarının bir ucunu sağ koltuklarının altına koymuşlar, diğer ucunu da sol omuzlarının üzerine atarak (ızdıba yapmışlardı).” [Ebu Dâvud, Menâsik 50, (1884), 50, (1891)]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)’den Nâfi’nin anlattığına göre, İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) Mekke’de ihrama girdiği zaman ne Beytullah’ı tavaf eder, ne de Safa ve Merve arasında sa’yde bulunurdu. Bunları Mina dönüşü yapardı. Mekke’de ihrama girdiği zaman Beytullah’ı tavaf edecek olsa remel yapmazdı.” [Muvatta, Hacc 34, (1, 365)]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), ifaza tavafının yedi şavtında da remelde bulunmamıştır.” [Ebu Dâvud, Menâsik 83, (2001)]

Eslem Mevlâ Ömer İbnu’l-Hattâb anlatıyor: “Ömer İbnu’l-Hattâb (radiyallahu anh)’ı dinledim, diyordu ki: “Bugün Allah, İslâm’ı hakim ve güçlü kılmış, küfrü ve kâfirleri de bertaraf etmiş olduğuna göre remel yapmanın ve omuzu açmanın (ızdıba) ne gereği var. Ancak bununla beraber, bizler, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’la birlikte yapmış olduğumuz şeylerden hiç birini bırakmayız.” [Ebu Dâvud, Menâsik 51, (1887)]

Ya’lâ İbnu Ümeyye (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) bir bürde ile ızdıba yapmış olarak tavaf etti.” [Ebu Dâvud, Menâsik 50, (1983); Tirmizî, Hacc 36, (859)]

Hadîsin Ebu Dâvud’daki vechinde “yeşil bir bürde” denir.

Abdurrahman İbnu Safvan (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı, ashabı ile birlikte Kâ’be’den çıkarken gördüm. Beytullah’ı, kapısından Hatim’e kadar istilâm ettiler ve Beytullah’ın üzerine yanaklarını koydular. Bu sırada Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ortalarında idi.” [Ebu Dâvud, Menâsik 55, (1898)]

İSTİLÂM

Âbis İbnu Rebî’a (rahimehumullah) anlatıyor: “Ben Hz. Ömer (radiyallahu anh)’i Haceru’l-Esved’ öperken gördüm. Onu hem öptü, hem de: “Biliyorum ki sen bir taşsın, ne bir faydan ne de zararın vardır. Ben Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı seni öper görmeseydim, seni asla öpmezdim” dedi.” [Buharî, Hacc 50, 57, 60; Müslim, Hacc 248, 120; Muvatta, Hacc 36, (1367); Tirmizî, Hacc 37, (860); Ebu Dâvud, Menâsik 47, (1873); Nesâî, Hacc 147, (5, 227); İbnu Mâce, Menâsik, 27, (2943)]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) şöyle demiştir: “Ben Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı Kâ’be’den sadece iki rüknü öperken gördüm, bunlar da iki Rükni-Yemânî’dir.” [Buharî, Hacc 59, Müslim, Hacc 242, (1267); Ebu Dâvud, Menâsik 48, (1874); Nesâî, Hacc 156, (5, 231-232)]

Bir rivayette, İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)’in şöyle dediği belirtilmiştir: “Ben, şu iki Yemânî, rükne ve Haceru’l-Esved’e Resûlullah’ın istilam ettiğini göreliden beri rahat halde de olsam, sıkışık halde de olsam istilâmda bulunmayı hiç terketmedim.” [Buharî, Hacc 60; Müslim, Hacc 245, (1268)[11]]

Şeyheyn’in (Buharî ve Müslim) bir diğer rivayetinde Nâfi der ki: “Ben İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)’i (tavaf yaparken gördüm. Haceru’l-Esved’i) eliyle istilâm ediyor, sonra da elini öpüyordu.” [Buharî, Hacc 60; Müslim, Hacc 246, (1268)]

Buharî ve Nesâî’de gelen bir diğer rivayet şöyle: “Bir adam İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)’e Haceru’l-Esved’i istilâm etme hususunda sormuştu. Şu cevabı aldı:

“Ben Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı, onu hem istilâm eder, hem de öper gördüm...”

Adam tekrar sordu:

“Pekala, sıkışacak olsam, bana galebe çalacak olsalar, (ne yapayım)?”

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) kızgın bir eda ile:

“Sorusu Yemen’de batasınca. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı, onu hem istilâm eder, hem de öper gördüm.” [Buharî, Hacc 60; Nesâî, Hacc 155, (5, 231)]

Amr İbnu Şuayb babası tarîkiyle bildiriyor: “Abdullah’la -ki babasıdır- tavafta bulundum. Kâ’be’nin arka kısmına gelince:

“İstiâzede (sığınmada) bulunmuyor musun?” dedim.

“Ateşten Allah’a sığınırım!” dedi ve yürüdü. Haceru’l-Esved’e kadar gelip istilâmda bulundu. Rükni ile kapı arasında (Mültezem’de) durarak göğsünü, yüzünü, kollarını ve avuçlarını şöyle yamadı -onları iyice açarak gösterdi- ve sonra:

“İşte Resûlullah’ı aynen böyle yaparken gördüm!” dedi.” [Ebu Dâvud, Menâsik 55, (1899)]

Ebû't-Tufeyl anlatıyor: "Ben Hz. İbnu Abbas ve Hz. Muaviye (radiyallahu anhüm) ile birlikte idim. Muaviye (radiyallahu anh) hazretleri her rükne uğradıkça istilâmda bulunuyordu. İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) kendisine:

"Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) sadece Haceru'l-Esved ve Rüknu'l-Yemânî'den başka yeri istilâm etmezdi" dedi. Hz. Muaviye şu cevabı verdi:

"Beytullah'tan hiç bir şey ihmal edilmez."

İbnu'z-Zübeyr bütün rükünlere (köşelere) istilâmda bulunurdu." [Buharî, Hacc 59; Müslim, Hacc 247, (1269); Tirmizî, Hacc 35, (858)]

Hanzala (İbnu Ebî Süfyân İbni Abdirrahman) (rahimehumullah) anlatıyor: "Tâvus merhumu (tavaf yaparken) gördüm. Rükne gelince (Haceru'l-Esved) üzerinde izdiham bulursa sıkışıklık yapmaz, geçer giderdi; boş ve müsait bulursa üç sefer öperdi. Sonra şunu söyledi:

"Ben İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)'ı aynen böyle yaparken gördüm." İbnu Abbas da:

"Hz. Ömer (radiyallahu anh)'i aynen böyle yaparken gördüm" dedi. Hz. Ömer (radiyallahu anh) de:

"Ben Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ı böyle yaparken gördüm" dedi." [Nesâî, Hacc 148, (5, 227)]

Urve İbnu'z-Zübeyr (rahimehumullah) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) İbnu Avf (radiyallahu anh)'a:

"Ey Ebû Muhammed! Rüknu'l-Esved'i nasıl istilâm ettin?" diye sordu.

"İstilâm ettim ve bıraktım!" deyince, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

"Doğru yapmışsın!" dedi." [Muvatta, Hacc 113, (1, 366)]

Ubeyd İbnu Umeyr anlatıyor: "İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) iki rükne geldiği zaman (öpmek için) bunlar üzerine abanır, sıkışıklık yapardı. Kendisine:

"Ey Ebu Abdirrahmân, dedim, sen Resûlullah'ın diğer ashabının hiç birinde görmediğim şekilde bu rükünlere abanıp sıkışıklık yapıyorsun (sebebi nedir)?"

Bana şu cevabı verdi:

"Ben böyle yapıyorsam, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'tan şunu işittiğim içindir: "Bu iki rüknu meshetmek günahlara kefarettir." Keza Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'tan şunu da işittim: "Kim şu Beytullah'ı bir hafta boyu tavaf eder ve sayarsa bir köle azad etmek gibidir." Keza şunu da söylediğini işittim: "Kişi tavaf için bir ayağını koyup diğerini kaldırdıkça her adımı sebebiyle Allah onun bir hatasını siler ve bir sevap yazar." [Tirmizî, Hacc 111, (959); Nesâî, Hacc 134, (5, 221)]

Abdullah İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) demiştir ki: "Mültezem, Rüknu ile Kapı arasındır." [Muvatta, Hacc 81, (1, 424)]

Abdurrahman İbnu Avf (radiyallahu anh) anlatıyor: "Bir adamın şöyle söylediğini işittim: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Ömer İbnu'l-Hattab (radiyallahu anh)'a: "Ey Ebu Hafs, sende fazla kuvvet var. (Haceru'l-Esved'i öpeceğim diye) zaıfa eziyet vermeyesin. Rüknu boş görürsen yanaşarak istilâm et,

değilse tekbir getirip geç” dedi. Sonra adam şunu söyledi: “Hz. Ömer (radiyallahu anh)’in bir adama şunu söylediğini işittim: “İnsanlara fazla kuvvetinle eziyet etme.”

[Rezîn’in ilavesidir. Bu rivayeti Şafîî hazretleri Müsned’inde (2, 43) kaydetmiştir. Ahmed İbnu Hanbel’in Müsned’inde, hadîsi bizzat Hz. Ömer rivayet eder. (1, 23)]

Hiz. Aişe’ye hizmet eden bir kadının rivayetine göre: “Hz. Aişe (radiyallahu anhâ), kendisiyle birlikte kesintisiz, yedili dört tavaf yapmış, her bir yedinin ardından kılınması gereken iki rek’âtlik tavaf namazlarını en sonda ard arda kılmıştır. Hz. Aişe (radiyallahu anhâ) demiştir ki: “Her bir şavtın sonunda Rûkn’ü İstîlâm müstehabdır.” [Rezîn ilavesidir.]

Abdurrahman İbnu Abdi’l-Kâri anlatıyor: “Ömer İbnu’l Hattab (radiyallahu anh) ile sabah namazından sonra tavaf ettik. Hz. Ömer tavafı tamamlayınca güneşe baktı ve (doğduğunu) göremedi. Devesine binip Zu-Tavâ nam mevkiye kadar geldi. Orada devesini durdurarak iki rek’ât (tavaf sünnetini) kıldı.” [Muvatta, Hacc 38, (1, 369)]

İsmail İbnu Ümeyye (merhum) anlatıyor: “Zührî’ye, “Atâ: “Farz namaz, iki rek’âtlik tavaf namazının yerini de tutar” diyor, (ne dersiniz)?” dedim. Şu cevabı verdi:

“Sünnete uymak daha iyidir. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) yedi şavtlık bir tavaf yaptı. Mutlaka onun için iki rek’âtlik bir tavaf namazı kılmıştır.” [Buharî, Hacc 69]

Hiz. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), iki rek’âtlik tavaf namazında iki ihlas suresini yani: Kul yâ eyyuhe’l-kâfirûn ve kul hüvallahü ehad sûrelerini okudu.” [Tirmizî, Hacc 43, (869)]

Hiz. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Safa’dan indiği zaman normal yürürdü. Ayakları vadinin tabanına değince de koşardı. Koşması vadi tabanının bitimine kadar devam ederdi.” [Muvatta, Hacc 42, (1, 374); Nesâî, Hacc 178, (5, 243)]

Yine Hiz. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor:

“Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı Mescid-i Haram’dan çıkıp Safa’ya yönelirken: “Allah’ın başladığı ile başlayalım deyip (Sa’y’e) Safa’dan başladığını gördüm.” [Muvatta, Hacc 42, (1, 374); Tirmizî, Hacc 38, (862); Nesâî, Hacc 163, (5/235). u manada Müslim’de de gelmiştir: Hacc 147, (1218). Keza Ebu Dâvud’da Menâsik 57, (1905); İbnu Mâce, Menâsik 84, (3074)]

Rezîn Ebu Hüreyre (radiyallahu anh)’den naklen şu ilavede bulundu: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), Safa’ya çıkınca oradan Beytullah’a baktı, ellerini kaldırıp dilediği şekilde Allah’ı zikretmeye koyuldu.”

Safiyye Bintu Şeybe anlatıyor: “Bir kadın dedi ki: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı Safa ve Merve tepeleri arasındaki vadinin dibinde “Vadi ancak koşularak katedilir” diyerek yürürken gördüm.” [Nesâî, Hacc 177, (5, 242); İbnu Mâce, Menasik 43, (2987)]

Zührî (merhum) anlatıyor: “İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)’e sordular:

“Sen Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı Safa ile Merve arasında remel yaparken (hızlı koşarken) gördün mü?”

“Evet”, dedi. “İnsanlardan bir cemaatle birlikteydi. Hep birlikte koşuyorlardı. Ben onları onun koşuşuyla koşuyor gördüm.” [Nesâî, Hacc 175, (5, 242)]

TAVAF VE SA'Y AHKÂMI

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) buyurdular ki: “Beytullah etrafındaki tavaf, namaz gibidir. Ancak bunda konuşabilirsiniz. Öyle ise, kim tavaf sırasında konuşursa sadece hayır konuşsun.” [Tirmizî, Hacc 112, (960); Nesâî, Hacc 136, (5, 222)]

Nesâî'nin bir başka rivayetinde şöyle buyrulmuştur: “Tavaf sırasında az kelâm edin. Zira sizler namazdasınız.”

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), Veda Haccı'nda bir deve üzerinde tavaf yaptı. Rük'n'e bir bastonla istilam buyurdu.”

Bir rivayette: “Rük'n'e her gelişinde, ona elindeki bir şeyle işaret buyurdu” denmiştir.” [Buharî, Hacc 58, 61, 62, 74, Salât 24; Müslim, Hacc 253, (1272); Ebu Dâvud, Menasik 49, (1877); Nesâî, Hacc 15, (5, 233); Tirmizî, Hacc 40, (865); İbnu Mâce, Menâsik 28, (2948)]

Ebu Dâvud'da gelen bir diğer rivayette: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Mekke'ye geldiği vakit hasta idi. Bu sebeple bineği üzerinde tavaf etti. Tavaf sırasında Rük'n'ün karşısına her gelişte onu bastonu ile selamladı. Tavafını bitirince, devesini ihdi ve iki rek'at namaz kıldı. [Ebu Dâvud, Menâsik 49, (1881)]

H. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) halk kendisinden uzaklaştırılır endişesiyle deve üzerinde tavaf etti ve Rük'n'ü istilâm buyurdu.” [Müslim, Hacc 256, (1274); Nesâî, Hacc 140, (5, 224)]

Müslim ve Ebu Dâvud'un İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)'tan kaydettikleri bir diğer rivayette şöyle denir: [Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)] Rük'n'e beraberinde bulunan bir bastonla istilâmda bulunuyor ve bastonu öpüyordu.”

Ümmü Seleme (radiyallahu anhâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'a hasta olduğumu söyledim. Bana:

“Öyleyse, insanların gerisinden, bir hayvan üzerinde tavaf et!” dedi. Ben, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Beytullah'ın yan tarafında namaz kılarken tavaf ettim. O namazda “Ve't-Tûr ve Kitâbi'n-Mestur” sûresini okuyordu.” [Buharî, Hacc 74, 64, 71, Salât 78; Müslim, Hacc 258, (1276); Muvatta, Hacc 40, (1, 371); Ebu Dâvud, Menâsik 49, (1882); Nesâî, Hacc 138, (5, 223); İbnu Mâce, Menâsik 34, (2961)]

Vebre İbnu Abdirrahman anlatıyor: “Bir adam, İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)'e:

“Vakfe yerine gelmezden önce Beytullah'ı tavaf etmem uygun olur mu?” diye sordu. İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) cevaben:

“Evet!” deyince, adam:

“Ama İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ): ‘Vakfe yapmadam Beytullah'ı tavaf etme’ dedi!” der. İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) de:

“Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Hacc yaptı. O zaman, Vakfe yapmadan Beytullah’ı tavaf etti. Ve dahi, şayet sözünde sadık isen, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın sözüyle amel mi daha doğrudur, İbnu Abbas’ın kavliyle amel mi?” der.” [Müslim, Hacc 187, (1233); Nesâî, Hacc 141, (5, 224)]

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) (Veda Haccı’nda) Mekke’ye geldi, tavafını yaptı, Safa ve Merve arasında Sa’y etti. (Geldiği zaman yaptığı bu ilk) tavaftan sonra, Arafat’dan dönünceye kadar Kâ’be’ye yaklaşmadı.” [Buharî, Hacc 70, 23, 127]

Cübeyr İbnu Mut’im (radıyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) buyurdular ki: “Ey Abdümenafogulları, sizden kim halkı idarede bir sorumluluk deruhte ederse, Beytullah’ı gündüz veya gece herhangi bir saatte ziyaret edip namaz kılını sakın menetmesin.” [Tirmizî, Hacc 42, (868); Ebu Dâvud, Menâsik 53, (1894); Nesâî, Hacc 137, (5, 223); İbnu Mâce, İkâmetu’s-Salât 149, (1254)]

Ebu’z-Zübeyr el-Mekkî anlatıyor: “İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ)’ın ikinci namazından sonra yedi kere tavaf edip hüccesine çekildiğini gördüm. Artık orada ne yaptığını (tavaf namazı kılıp kılmadığını) bilmiyorum.”

Ebu’z-Zübeyr devamla dedi ki: “Ben Beytullah’ın sabah namazından sonra, güneş doğuncaya kadar, ikinci namazından sonra da güneş batıncaya kadar boşaldığını, kimsenin tavaf etmediğini gördüm.” [Muvatta, Hacc 117, (1, 369)]

ZİYARET TAVAFI

İbnu Abbas ve Hz. Aişe (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), yevm-i nahr’de (Kurban’ın birinci günü) tavafı geceye te’hir etti.”

Bir başka rivayette: “... Ziyaret tavafını” denmiştir. “... Beyt-i Atik’i tavaf etsinler” (Hacc 29) ayetiyle emredilen tavaf bu tavaftır. [Ebu Dâvud, Menâsik 83, (2000); Tirmizî, Hacc 80, (920); İbnu Mâce, Menâsik 77, (3059). Bu hadisi Buharî, ta’lîk olarak kaydetmiştir. (Hacc 129)]

AÇIKLAMA:

1- Ziyaret tavafı, haccın farz olan tavaftır. Arafat vakfesinden sonra yapılır. Buna ifâza tavafı da denir. Keza Tavâfu’s-Sadr ve Tavâfu’r-Rükn de denmiştir.

2- Bu rivayet, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın tavafı yevm-i nahr’de gündüzleyin yaptığına dair İbnu Ömer (ve Cabir) (radıyallahu anhüm)’dan yapılan müteakip rivayete muhaliftir.

Buharî, bu ihtilafı şöyle te’lif etmek ister: “İbnu Ömer ve Cabir hazretlerinin rivayetlerini ilk güne, İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ)’ın hadisini de diğer günlere hamletmek lazımdır. Çünkü İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) bir rivayette, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın Beytullah’ı Eyyam-ı Minâ’da (Kurban günleri) ziyaret ettiğini belirtirken, bir başka rivayette “Minâ’da kaldığı müddetçe her gece ziyaret ederdi” diye tasrîh eder:

Şu halde İbnu Abbas’ın rivayetini, müteakip günlere hamletmek gerekmektedir. Böylece Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın ilk gün ziyaret tavafını gündüzleyin yaptığı, müteakip nafîle tavaflarını da geceleyin yaptığı anlaşılır ve rivayetler arasındaki ihtilaf da kalkar.

Nâfi, İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)'den naklen diyor ki: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Yevm-i nahir'de ifâza (ziyaret) tavafını yaptı, sonra dönüp öğleyi Minâ'da kıldı." [Buharî, Hacc 129; Müslim, Hacc 335, (1308); Ebu Dâvud, Menâsik 83, (1998)]

VEDA TAVAFI

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: "Halk (haccın bitmesiyle) her tarafa dağılıyordu. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

"Sakin kimse, son vardığı yer Beytullah olmadıkça bir yere gitmesin" buyurdu." [Müslim, Hacc 379, (1327); Ebu Dâvud, Menâsik 84, (2002); İbnu Mâce, Menâsik 82, (3070)]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ): "Kadın hayızlı olduğu takdirde (veda tavafı yapmadan) yola çıkmasına ruhsat verildi" demiştir. [Buharî, Hayz 27, Hacc 144; Müslim, Hacc 380, (1328)]

Hiz. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın zevcelerinden Safiyye Bintu Huyey (radiyallahu anhâ) hayız oldu. Durum Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'a haber verilmişti.

"O bizi burada hapis mi edecek!" dedi. Kendisine, Safiyye'nin tavaf-ı ifâza'yı yapmış olduğu söylenince:

"Öyleyse hayır, (beklemenize gerek yok, yola çıkınız)" açıklamasında bulundu." [Buharî, Hacc 129, 145, Hayz 27, Megâzî 77; Müslim, Hacc 382, (1211); Muvatta, Hacc 225-228, (1, 412-413); Nesâî, Hayz 23, (1, 194); Tirmizî, Hacc 99, (943); Ebu Dâvud, Menâsik 85, (2003); İbnu Mâce, Menâsik 83, (3072). Bu metin Şeyheyn (Buharî ve Müslim) metnidir]]

ERKEKLERİN KADINLARLA KARIŞIK TAVAFLARI

İbnu Cüreyc anlatıyor: "Atâ, bana İbnu Hişâm'ın kadınları erkeklerle karışık olarak tavaftan yasakladığı zaman dedi ki: "O bunu nasıl yasaklar, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın zevceleri bile erkeklerle birlikte haccettiler!" Ben Atâ'ya sordum:

"Onların beraber haccları örtünme emrinden önce miydi, sonra mıydı?"

"(Evet, kasem olsun) buna, ben örtünme emrinden sonra şahid oldum!" diye cevap verdi. Ben tekrar sordum:

"Pekala erkeklere nasıl karıştırlardı?" Şu cevabı verdi.

"Erkeklere karışmazlardı, Hiz. Aişe (radiyallahu anhâ) erkeklerden ayrı olarak tavaf ederdi, onlara karışmazdı." Hatta bir kadın kendisine: "Ey mü'minlerin annesi yürü (Hacerü'l-Esved'e elimizi değerek) istilâm edelim!" demişti de Hiz. Aişe ona:

"Sen dilediğin şekilde git" deyip kendisi gitmekten imtina etmişti. Onlar geceleyin kim oldukları bilinmez halde çıkarlar, (erkeklerle beraber tavaf yaparlardı).

[Beytullah'a girmek istedikleri zaman da, erkeklerin tamamen çıkarılmış olmalarına kadar durup beklerler, sonra girerlerdi.]

[Atâ devamla:) “Ben (Mekke kadısı) Ubeyd İbnu Umeyr ile birlikte, Müzdelife’deki Sebîr Dağı’nda mücâvir (yani ikamet eder) olan Hz. Aişe (radiyallahu anhâ)’nin yanına giderdim dedi” dedi. Ben hemen sordum:

“Pekala Hz. Aişe’nin örtüsü ne idi?”

“Keçeden yapılmış küçük bir Türk çadırının içindeydi. Çadırın bir perdesi vardı. Aişe (radiyallahu anhâ) ile bizim aramızda bu perdeden başka bir şey yoktu. Ben Hz. Aişe’nin üzerinde gül renginde bir zıbın gördüm.” [Buharî, Hacc 64]

HİCR’İN GERİSİNDEN TAVAF

Ebu’s-Sefer Sa’îd İbnu Muhammed anlatıyor: “İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)’ı işittim, diyordu ki: “Ey insanlar, size söyleyeceğimi benden dinleyin, (bilahare) söyleyeceklerinizi de bana dinletin.” “İbnu Abbas şöyle dedi, İbnu Abbas böyle dedi” diye kafadan atmayın. Beytullah’ı kim tavaf edecekse Hıcr’ın gerisinden tavaf etsin. Oraya “Hatîm” demeyin. Zira, cahiliye devrinde kişi yemin edip kamçı-sını veya ayakkabısının tekini yahut yayını atardı.” [Buharî, Menâkıbu’l-Ensâr 26]

SAFA VE MERVE ARASINDA SA’Y

Hız. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor: “Ne Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ne de Ashab-ı Kirâm (radiyallahu anhümâ)’ı Safa ile Merve arasında birden fazla tavafta bulunmadı, bu da ilk defa yaptıkları tavaf idi.” [Eu Dâvud, Menâsik 54, (1895); Nesâî, Hacc 182, (5, 244); Müslim, Hacc 140, (1215); İbnu Mâce, Menâsik (2972)]

İbnu Ebî Müleyke anlatıyor: “Hz. Ömer (radiyallahu anh), Beytullah’ı tavaf eden cüzzamlı bir kadın görmüştü, hemen:

“Ey Allah Teâlâ’nın câriyesi, insanlara eza verme, sen evinde otursan kendin için daha hayırlı olurdu!” dedi. Kadın (söz tutup) evinde oturdu. Hz. Ömer (radiyallahu anh)’in vefatından sonra bir adam kadına uğrayarak:

“Seni haccdan yasaklayan kimse artık vefat etti, çık evinden!” dedi. Kadın adama şöyle cevap verdi:

“Allah’a yemin olsun, ben ona sağken itaat edip, ölünce isyan edecek kimse değilim.” [Muvatta, Hacc 250, (1, 424)]

İmam Malik’e ulaştığına göre, Sa’d İbnu Ebî Vakkâs (radiyallahu anh), mürâhık (yani zaman bakımından daralmış, vakfeyi kaçırma endişesine düşmüş) olarak Mekke’ye gelince, Beytullah’la Safa ve Merve’yi tavaftan önce, Arafat’a çıkar, Arafat’tan döndükten sonra tavafını ifa ederdi.” [Muvatta, Hacc 125, (1, 371)]

TAVAF VE SA’YDE DUA

Abdullah İbnu Sâib anlatıyor: “Safa ile Merve arasındaki tavaf sırasında Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın şöyle dua ettiğini işittim:

“Rabbimiz bize dünyada hayır ver, ahirette de hayır ver ve bizi ateş azabından koru.” [Ebu Dâvud, Menâsik 52, (1892)]

Nâfi (rahimehumullah'nin anlattığına göre, İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)'i Safa Tepesi üzerinde şöyle dua ederken işitmiştir:

“Ey Allah'ım, Kitab-ı Mübîninde: “Bana dua edin size icabet edeyim!” (Gâfir 60) diyorsun, sen sözünden dönmezsün. Ben şimdi senden istiyorum: Bana hidayet verip İslâm'ı nasib ettin, onu geri alma. Son nefesimi müslüman olarak vermeme nasib et.” (Âmin)

Ya Rabb, aynı duayı biz de yapıyoruz, kabûl et!. [Muvatta, Hacc 128, (1, 372-373)]

Rezîn şunu ilave etmiştir: “(İbnu Ömer) üç kere tekbir getirir ve şöyle derdi: “Allah'tan başka ilah yoktur, O tektir, O'nun ortağı yoktur, mülk O'nundur, bütün hamdler O'na aittir, O her şeye kadirdir.” Bunu da yedi kere tekrarladı.

Merve'de de, her şavtta aynı şeyleri tekrar ederdi. [Rezîn'in bu ilavesi de Muvatta'nın aynı babındadır (127. hadis).]

Rezîn'in bir rivayetinde şöyle denir: “Bu yirmibir tekbîr, yedi tehlîl eder. Bunlar arasında da dua eder, Allah'tan ister, sonra (tepeden inmeye başlar), vadinin tabanına (şimdilerde Yeşil Sütunlara) varınca koşmaya başlar, buradan çıkıncaya kadar koşar. Merve yamacına varınca normal yürümeye devam eder. Tepeye, zirveye çıkar, orada durup, Safa'da yaptıklarını aynen tekrar ederdi.

Bunu yedi kere tekrarlar ve böylece sa'yini tamamlamış olurdu.”

Hz. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Safa Tepesi'nde durduğu zaman üç kere tekbir getirip sonra: “Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir, O'nun ortağı yoktur, mülk O'nundur, hamd O'na aittir, O her şeye kadirdir” derdi. Ve bunu üç sefer tekrar eder, dua okurdu. Aynı şeyi Merve Tepesi'nde de yapardı.” [Muvatta, Hacc 127, (1, 372); Müslim, Hacc 147, (1218); Ebu Dâvud, Menâsik 57, (1908); İbnu Mâce, Menâsik 84, (3074)]

BEYTULLAH'A GİRİŞ

Hz. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) mesrûr bir halde yanımdan çıkmıştı, sonra üzüntülü olarak geri döndü dedi ki:

“Kâ'be'ye girdim. Ancak pişman oldum, yaptığım bu işi geri getirebilseydim, girmezdim. Ümmetime meşekkat vermiş olmaktan korkuyorum.”

Tirmizî'de şöyle denir: “... Yapmamış olmayı temennî ettim. Zira, kendimden sonra ümmetimi yormuş olmaktan korkuyorum.” [Ebu Dâvud, Menâsik 95, (2029); Tirmizî, Hacc 45, (873); İbnu Mâce, Menâsik 79, (3063)]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), beraberinde Usâme İbnu Zeyd, Bilâl, Osman İbnu Talha (radiyallahu anhüm) olduğu halde hep beraber girip kapıyı kapadılar. Açtıkları zaman içeri ilk giren ben oldum. Bilâl'le karşılaştım ve hemen Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın Kâ'be'nin içerisinde namaz kılıp kılmadığını sordum.

“Evet” dedi, “iki Yemânî direk arasında.” Kaç rek'ât kıldığını sormayı unuttum.”

Not: 1400-1408 arasındaki hadislerin kaynaklarını 1408'nin sonunda topluca vereceğiz.

Bir rivayette geldiğine göre (İbnu Ömer) şöyle demiştir: “Çıktığı zaman Bilâl (radıyallahu anh)’e sordum:

“Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) içeride ne yaptı?” Cevaben:

“İki direği sağına, birini de soluna aldı, üç direği de arkasına aldı. -O zaman Beytullah’ta altı direk vardı- sonra namaz kıldı.”

Bir diğer rivayette şöyle denmiştir:

“... Üsâme’ye ait bir devenin üzerinde (gelip) Kâbe’nin avlusunda deveyi ihdi. Sonra, Osman İbnu Talha (radıyallahu anh)’yı çağırды ve:

“Kâbe’nin anahtarını bana ver!” dedi. Osman annesine koştu. Ancak kadın vermekten imtina etti. Osman (radıyallahu anh):

“Allah’a kâsem olsun ya derhal verirsin veya şu kılıncım belimden hemen çıkacaktır!” diye kükredi. Bunun üzerine kadın anahtarı Osman’a hemen verdi, o da Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’a getirip teslim etti. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Kâbe’yi açtı...” Devamını önceki rivayetteki gibi zikretti.

Yine Müslim’de kaydedilen bir rivayette, İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) şunu söyler: “Sizler Kâbe’yi tavafla emrolundunuz, içine girmekle değil.” Ve der ki: “Üsâme (radıyallahu anh) bana, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın, Beytullah’a girdiği zaman her tarafında dua ettiğini, dışarı çıkıncaya kadar namaz kılmadığını, çıkınca Beytullah’ın önünde (Kapısına yakın yerde) iki rek’at kılıp: “Bu (Beyt), kible-dir” dediğini haber verdi.”

Nesâî’nin bir diğer rivayeti şöyle: “[Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)] Kâbe’ye girdi, ilerledi. Kapıya yakın bulunan iki sütunun arasına gelince oturdu. Allah’a hamd ve senâda bulundu. Sonra kalkıp Kâbe’nin arka cihetinden karşısına gelen kısma kadar yürüdü. Alnını ve yanağını sürdü. Allah’a hamd u senâda bulundu, dua ve istiğfar etti. Sonra Kâbe’nin her bir köşesine gitti ve her birini tekbîr, tehlîl, tesbîh ve Allahu Teâlâ’ya senâ, dua ve istiğfarla karşıladı. Sonra çıkıp, Beytullah’ın ön yüzünde iki rek’at namaz kıldı. Namazdan çıkınca: “Bu (Beyt), kible-dir” dedi.” [Buharî, Hacc 51, 52, 54, Megâzî 77, 48, Salât 30, 81, 96, Teheccüt 25, Cihâd 127; Müslim, Hacc 388-397 (1329-1332); Muvatta, Hacc 193, (1, 398); Ebu Dâvud, Menâsik 93, (2023); Nesâî, Mesâcid 5, (2, 33-34), Hacc 126, 127, 131, 139, (5, 216-221), Kible 6, (5, 217)]

Osman İbnu Talha Kimdir?

Bu zat, Osman İbnu Talha İbni Ebî Talha (radıyallahu anh)’dır. Kureyşî’dir. el-Hacebî lakabını taşır. Bu lakab onun Kâbe ile ilgili bir hizmetinden gelir. Kâbe’nin perdedarlığını (Nicabetu’l-Kâbe) yapmakta ve anahtarını taşımaktadır. İsteddiği zaman anahtarı vermekten imtina eden annesinin adı Sülâfe’dir, Ümmü Sa’îd de denir.

Babası Talha, amcası Osman İbnu Ebî Talha, her ikisi de Uhud Savaşı’nda kâfir olarak öldürülmüştür. Osman’ı Hamza (radıyallahu anh), Talha’yı da Hz. Ali (radıyallahu anh) öldürmüştür. Yine Uhud’da Osman’ın Müsâf’, Cülas, Hâris, Kilâb isminde başka kardeşleri de öldürülmüştür, hepsi de kâfir olarak.

Osman İbnu Talha, Hudeybiye sulhünden sonra Hz. Hâlid İbnu Velîd (radiyallahu anh) ile birlikte müslüman olmuş, hicret ederek Medine'ye gelmiştir. Rivayete göre, Necâşi'nin yanından dönen Amr İbnu'l-Âs hicret etme niyetinde iken Osman'la karşılaşmış arkadaş olurlar ve beraberce Medine'ye gelirler. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) onları görünce: "Mekke ciğerparelerini size atıyor" diyerek bunların Mekke'nin en kıymetli eşhaslarından olduklarını ifade buyuruyor.

Osman (radiyallahu anh) Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'la birlikte Medine'de ikamet eder, Mekke fethine katılır. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Fetih günü, Kâbe'nin anahtarını Osman'la amcasının oğlu Şeybe İbni Ebî Talha'ya verir ve: "Bunu ebedî olarak alın, sizden onu ancak zâlim geri alabilir" buyurur.

Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın vefatından sonra Osman (radiyallahu anh) Mekke'ye gider. Hicrî 42 yılında vefat edinceye kadar orada kalır. Mamafih Ecnâdîn savaşında şehid olduğu da söylenir.

Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın, buna tevdi ettiği Hicâbet hizmeti (ki sidâne de denir) cahiyile devrinden beri bu ailenin üzerinde olan bir hizmetti. Ailesine Hacebiyyûn denir idi. Hicâbet perdedarlık hizmetidir, temizliği, nezareti, anahtarının taşınması hep buraya girer. Kâbe'nin anahtarını taşımak şerefli bir hizmetti. Hâcib'in izni olmadan kimse Beytullah'a giremezdi. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Fetih günü, Kâbe ile ilgili bütün hizmetleri ilga ettiğini duyurmuş, sikâyetü'l-Hacc (hacılara su verme) ile sidânetü'l-Beyt'i istisna etmiştir.

Ulemâ demiştir ki: "Anahtarı onlardan almak hiç kimseye caiz olmaz. Bu hizmet, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) tarafından onlara tevdi edilmiş Kâbe'nin mütevelliliğidir. Ebedi olarak onlarda kalacaktır, kendilerinden sonra evlatları onu deruhte edecektir. Bu işte kimse onlarla niza edemez, ortak da olamaz, yeter ki o nesil var olmaya, bu işe salih olmaya devam etsinler."

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) (Mekke'ye) geldiği vakit içerisinde put olduğu için, Beytullah'a girmekten imtina etti (kaçındı). Onların çıkarılmalarını emretti. Hepsini de çıkarıldı. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail (aleyhimâsselam)'ın ellerinde fal okları bulunan heykelleri de çıkarıldı. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) (bunu görünce): "Allahcanlarını alsın! Allah'a kasem olsun, onlar da bilirler ki, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail (aleyhimâsselam) bu oklarla kısmet aramadılar." [Buhârî, Hacc 54, Enbiyâ 8, Megâzî 48; Ebu Dâvud, Hacc 93, (2027)]

Eslemiyeye (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Hz. Osman (radiyallahu anh)'a dedim ki: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) seni çağırdığı zaman sana ne söyledi?"

Bana şu cevabı verdi:

"Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) bana: "Sana iki boynuzu örtmeni söylemeyi unuttum. Zira Beytullah'da namaz kılan kimseyi meşgul edecek herhangi bir şeyin bulunması doğru değildir" dedi." [Ebu Dâvud, Menâsik 95, (2030)]

AÇIKLAMA:

1-Burada adı geçen Osman (radiyallahu anh) Kâbe'nin perdedarı Osman İbnu Talha'dır. 1408 numaralı hadisle ilgili açıklamanın sonunda hakkında bilgi verdik.

2- Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'in örtülmesini emir buyurdıkları "İki boynuz", Kâbe'nin içerisinde korunmakta olan ve Hz. İsmali (aleyhisselâm)'in yerine kesilen koçun boynuzlarıdır. Bu boynuzlar, Abdullah İbnu Zübeyr (radiyallahu anhümâ) zamanına kadar Kâbe'de kalmıştır. Onu kuşatan Yezîd'in askerleri tarafından atılan mancınık taşlarının çıkardığı kıvılcım Kâbe örtüsünü tutuşturmuş, hasil olan yangında bu boynuzlar da yanmıştır.

Hız. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Ben Kâbe'ye girip içinde namaz kılmayı çok arzu ediyordum. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ellerimden tutup beni Hıcr'a soktu ve: "Beytullah'a girmek istiyorsan burada namaz kıl. Zira burası ondan bir parçadır. Senin kavmin Kâbe'yi (tamir maksadıyla) yeniden inşa ederken, inşaatı kısa tutup onu Beytullah'tan hariç bıraktılar" dedi." [Tirmizî, Hacc 48, (876); Ebu Dâvud, Menâsik 94, (2028); Nesâî, Hacc 129, (5, 219), Muvatta, Hacc 105, (1, 364). (Muvatta'nın rivayeti mana yönüyle mutabakat sağlar.)]

Nâfi anlatıyor: "İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ), Kâbe'ye girdi mi, girince yüzü istikametinde yürür, kapıyı arkasında tutar, karşı duvarla arasında üç ziralık mesafe kalıncaya kadar düz yürür, (orada durup) namaz kılar, böyle davranmakla, Hz. Bilâl (radiyallahu anh)'in, "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) burada kıldı" diye haber verdiği yerde namaz kılmayı kastederdi. Ancak (İbnu Ömer) şunu da söyledi:

"Kişinin Beytullah'ın içerisinde, dilediği noktada namaz kılmasında bir beis yoktur!" [Buharî, Hacc 52, 51, Salât 30, 81, 96]

VAKFELER VE HÜKÜMLERİ (UMÛMÎ BİLGİLER)

Hız. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Kureyş ve onun dinine mensub olanlar, (cahiliye devrinde) Müzdelife'de vakfe yapıyorlardı ve kendilerine hums denilirdi. Diğer Araplar ise Arafat'da vakfe yapıyorlardı. İslâm dini gelince, Cenab-ı Hakk, Peygamberine (aleyhisselâtu vesselâm), Arafat'a gidip orada vakfe yapmalarını, sonra da oradan topluca ayrılmalarını emretti. Şu ayet bu hususu beyan eder: "Sonra, insanların toplu olarak akın ettiği yerden siz de akın edin..." (Bakara 199). [Buharî, Tefsir, Bakara 35, Hacc 91; Müslim, Hacc 152, (1219); Tirmizî, Hacc 53, (884); Ebu Dâvud, Menâsik 58, (1910); Nesâî, Hacc 202, (5, 255)]

Bir diğer rivayette Hız. Aişe (radiyallahu anhâ) der ki: "Hums: Allahu Teâlâ hazretlerinin, haklarında: "Sonra, insanların toplu olarak akın ettiği yerden siz de akın edin" (Bakara 199) ayetinin indirdiği kimselerdir.

Hız. Aişe (radiyallahu anhâ) devamla şu açıklamayı yaptı: "İnsanlar Arafat'da (vakfe yaparak oradan) boşanırlardı. Hums olanlar ise, Müzdelife'de (vakfe yaparak oradan) boşanırlar ve : "Biz ancak Harem'den akın ederiz", derlerdi. Ancak, "Sonra, insanların toplu olarak akın ettiği yerden siz de akın edin" (Bakara 199) meâlindeki ayet nazil olunca, onlar da (vakfe için) Arafat'a çıktılar."

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Arefe günü sabahı, sabah namazını kılınca Mina'dan hareket ederek Arafat'a geldi, Nemire'ye indi. Burası, Arafat'a gelen ümerânın indikleri yerdir. Öğle namazı vakti olunca Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) sıcakta Nemire'den yürüdü. Öğle ile ikindiye birleştirdi, sonra halka hitab etti. Sonra yürüyüp Arafat'taki vakfe yerinde durdu." [Ebu Dâvud, Menâsik 60, (1913)]

Nafi anlatıyor: “İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) öğleyi, ikindiye, akşamı, yatsıyı ve sabahı Minâ’da kılar, sonra güneş doğunca Arafat’a hareket ederdi.” [Muvatta, Hacc 195, (1, 1400)]

Urve İbnu Mudarris et-Tâî (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’a Müzdelife’de namazı kıldığı zaman geldim.

“Ey Allah’ın Resûlü dedim, ben Tayy dağlarından geliyorum. Hayvanım da kendim de yorgun ve bitkin düştük. Allah’a kasem olsun, ey Allah’ın Resûlü, gelirken geçtiğim her dağın başında mutlaka durdum. Benim için hacc imkanı var mı?”

Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) şu cevabı verdi:

“Bizimle birlikte şu namazı burada kılip, bizimle kalan, bundan önce de Arafat’da geceleyin veya gündüzleyin kalmış olan, artık haccını tamamlamış, haramlardan kurtulmuş olur.” [Tirmizî, Hacc 57, (891); Ebu Dâvud, Menâsik 69, (1950); Nesâî, Hacc 211, (5, 263); İbnu Mâce, Menâsik 57, (3016)]

Abdurrahman İbnu Ya’mur ed-Dîlî (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Arafat’da iken, münâdisine (dellâline) şöyle nidâ edip duyurmasını emretti: “Hacc Arafat’tır, kim Cem (Müzdelife) gecesini fecrin doğmasından önce (vakfeye) yetişirse, haccı idrak etmiş demektir. Eyyam-ı Minâ üç gündür. Kim ilk iki günde acele davranırsa, herhangi bir günah terettüp etmediği gibi, te’hir edene de bir günah terettüp etmez.” [Tirmizî, Hacc 57, (889); Ebu Dâvud, Menâsik 69, (1949); Nesâî, Hacc 211, (5, 264); İbnu Mâce, Menâsik 37, (3015)]

Hz. Ali (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Kuzah’ta vakfe yaptı ve “Burası Kuzah’tır, vakfe mahallidir, Cem’in (Müzdelife’nin) tamamı vakfe mahallidir. Ben burada kurban kestim. Minâ’nın her yeri kesim yeridir. Kurbanlarınızı avlârinizde kesin” buyurdu.” Ebu Dâvud, Menâsik 65, (1935)]

İmam Mâlik (rahimehumullah)’e ulaştığına göre, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) şöyle buyurmuştur: “Arafat’ın tamamı vakfe yeridir. Urene vadisinden çıkın (vakfe yeri değildir). Müzdelife’nin tamamı vakfe yeridir, Muhassır vadisinden çıkın (vakfe yeri değildir).” [Muvatta, Hacc 166, (1, 388); Müslim, Hacc 149]

İFÂZA HAKKINDADIR

Usâme İbnu Zeyd (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) güneş battığı zaman Arafat’tan (ifâza yaparak) yola çıktı. Dağ geçidine geldiği zaman deveden inip bevl etti. Sonra abdest aldı. Abdesti bol su kullanarak değil, hafifçe aldı. Ben:

“Namaz mı kılacağız ey Allah’ın Resûlü?” diye sordum.

“Hayır, namaz önümüzde!” dedi ve devesine bindi. Müzdelife’ye gelince hayvandan indi ve yeniden abdest aldı. Bu sefer bol su kullandı. Sonra namaz başladı. Akşam namazını kıldı. Sonra herkes devesini ihdi. Yine namaza başlandı. Bu sefer de yatsıyı kıldı. İkisi arasında başka bir namaz kılmadı.” [Buharî, Vudû 6, 35, Hacc 93, 95; Müslim, Hacc 266, (1280); Muvatta, Hacc 197, (1, 400-401); Ebu Dâvud, Menâsik 64, (1925); Nesâî, Mevâkîf 56, (1, 292), Hacc 206, (5, 259)]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ): “Ben, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın Müzdelife gecesinde, ailesinden, erkenden taşlamaya gönderdiği zayıflar grubu arasında idim” demiştir.” [Buharî, Hacc 98;

Müslim, Hacc 300, (1293); Tirmizî, Hacc 58, (892, 893); Ebu Dâvud, Menâsik 66, (1939, 1940); Nesâî, Hacc 208, (5, 261, 271, 272); İbnu Mâce, Mehâsik 62, (3025)]

AÇIKLAMA:

Hadise ile ilgili bir başka rivayet mevzuya aydınlık getirecektir: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), amcası Abbas’a, Müzdelife vakfesi yapıldığı gece şunu söyledi: “Zayıflarımız ve kadınlarımızı götür, sabah namazını Minâ’da kılınlar. İnsanların sökün etmelerinden (ifâza) önce taşlarını atsinlar.”

Yaşlanıp güçsüzleşince Atâ’nın da böyle yaptığı rivayet edilir. Keza Abdullah İbni Ömer’in, Esmâ Bintu Ebî Bekr’in bunu tatbik ettikleri belirtilir. Buharî’nin Esmâ (radıyallahu anhâ) ile alakalı rivayetinde, Esmâ’nın karanlıkta taşlamayı yapıp döndükten sonra, menziline sabah namazını kıldığı ayrıca tasrih edilir. Bundan hareketle bir kısım ulemâ, zayıfların ve onlara refakat eden kimselerin önce şeytan taşlaması yapabileceğine hükmetmiştir.

H. Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: “Sevde (radıyallahu anhâ), Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’tan Müzdelife’den geceyin ifâza yapmak için izin istedi. Sevde iri, ağır yürüyen bir kadındı. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ona izin verdi.”

H. Aişe (radıyallahu anhâ): “Keşke ben de onun gibi izin istemiş olsaydım” diye hayıflanırdı. (vaktiyle izin almamış olduğu için) O, hep imamla birlikte ifâza’da bulunurdu.” [Buharî, Hacc 98; Müslim, Hacc 293-296, (1290); Nesâî, Hacc 209, (5, 262), 214, (5, 266)]

Yine H. Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Ümmü Seleme’yi kurban gecesi (Minâ’ya) gönderdi. Ümmü Seleme, daha şafak sökmeyen şeytan taşlamasını yaptı. Sonra gidip ifâza (tavafını) yaptı.” [Ebu Dâvud, Menâsik 66, (1942); Nesâî, Hacc 223, (5, 272)]

FâtımaBintü’l-Münzir anlatıyor: “Esmâ Bintu Ebî Bekr (radıyallahu anhâ) kendisi ve beraberindekilere Müzdelife’de sabah namazı kıldırılacak olan kimseye, şafak söktüğü zaman kıldırmasını emredip, bineğine atlar ve Minâ’ya hareket eder (yolda da) durmazdı.” [Muvatta, Hacc 175, (1, 392)]

ARAFAT VE MÜZDELİFE’DE TELBİYE

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: “Hz. Üsâme (radıyallahu anh) Arafat’tan Müzdelife’ye kadar Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın terkinde idi. Sonra Müzdelife’den Minâ’ya kadar da Fadl İbnu Abbas’ı terkinde aldı. Her ikisi de: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) büyük şeytanı (Cemretü’l-Akabe) taşıyınca kadar telbiyeyi bırakmadı” demiştir.” [Buharî, Hacc 86, Cihâd 126; Müslim, Hacc 266, (1281); Tirmizî, Hacc 78, (918); Ebu Dâvud, Menâsik 28, (1815); Nesâî, Hacc 216, (5, 268), 229. (Buharî’de gösterilen bablarda rivayet mana yönüyle mevcuttur, lafzan değil)]

Said İbnu Cübeyr anlatıyor: “Ben, İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) ile Arafat’ta beraberdim. Bir ara bana:

“Niye halkın telbiyesini işitmiyorum?” diye sordu, ben kendisine:

“Muâviye (radıyallahu anh)’den korkuyorlar!” dedim. Bunun üzerine:

“Lebbeyk Allahümme Lebbeyk, bu insanlar Ali’ye buğuzları sebebiyle sünneti terk etmişler!” diyerek çadırından çıktı.” [Nesâî, Hacc 197, (5, 253)]

Muhammed İbnu Ebî Bekr es-Sakafî anlatıyor: “Arafat’tan Minâ’ya gelirken, beraberindeki Enes İbnu Mâlik (radiyallahu anh)’e telbiyeden sorarak:

“Siz Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ile nasıl yapıyordunuz?” dedim. Bana:

“dileyen telbiye getirirdi, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) müdahale etmezdi. Dileyen tekbir getirirdi, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ona da müdahale etmezdi. Bizden kimse, (farklı zikirler de bulunduğu için) arkadaşını ayıplamazdı.” [Buharî, Hacc 86, İydeyn 12; Müslim, Hacc 274, (1285); Nesâî, Hacc 192, (5, 250)]

REMY (ŞEYTAN TAŞLAMA)

REMYİN KEYFİYETİ (NASIL YAPILDIĞI)

Abdurrahman İbnu Zeyd anlatıyor: “İbnu Mes’ud (radiyallahu anhümâ), vadinin dibinden yedi çakıl atarak Büyük Şeytan’ı taşıladı. Her taşı attıkça tekbir getiriyordu. Bu sırada Beytullah sol tarafında, Mina da sağında olacak şekilde durmuştu. Kendisine:

“İnsanlar, taşları yukarisından atıyorlar!” denince şu cevabı verdi:

“Burası kendinden başka ilâh olmayan Zat’a kasem olsun, Bakara sûresinin üzerine indiği makamdır.” [Buharî, Hacc 135-138; Müslim, Hacc 305, (1296); Tirmizî, Hacc 64, (901); Ebu Dâvud, Menâsik 78, (1974); Nesâî, Hacc 226, (5, 273)]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), Akabe (taşlaması) sabahı, bineğin üzerindeyken:

“Bana (taş) toplayiver!” dedi. Ben de (şehadet ve başparmaklarla atılabilecek büyüklükte) ufak taşlardan onun için topladım. Avucuma koyduğum sırada:

“İşte bunlar gibi. Dinde aşırılıktan sakının. Sizden öncekileri, dindeki aşırılıkları helâk etmiştir!” dedi.” [Nesâî, Hacc 217, (5, 268)]

TAŞLAMANIN (REMY) VAKTİ

H. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor: “Ben, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ı yevm-i nahr’de kuşluk vakti taş atarken gördüm. Ama bundan sonraki günlerde, güneşin zevalinden (öğle vaktinden) sonra taş attı.” [Müslim, Hacc 313, (1299); Tirmizî, Hacc 59, (894); Ebu Dâvud, Menâsik 78, (1971); Nesâî, Hacc 221, (5, 270). Bu hadisi Buharî, muallak olarak zikretmiştir, Hacc 134]

Nafi anlatıyor: “Abdullah İbnu Ömer (radiyallahu anh)’ın zevcesi Safiyya Bintu Ebî Ubeyd’in oğlan kardeşinin kızı Müzdelife’de nifas oldu (doğum yaptı). Bu yüzden o da, Safiyye’de geri kaldılar ve Mina’ya geri kaldılar ve Mina’ya yevm-i nahr’de güneş battıktan sonra geldiler. H. Abdullah İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) onlara geldikleri anda taş atmalarını emretti ve bu gecikmeden dolayı onların herhangi bir kefarete ödemesine hükmetmedi.” [Muvatta, Hacc 220, (1, 409)]

Ebu’l-Beddâh Âsım İbnu Adıyy, babası Adıyy (radiyallahu anh)’den naklediyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) develerin çobanına, yevm-i nahr’de taş atmışlarsa, ertesi gün taş atmayıp develerle kalmaya, sonra da iki günlük taş atmaya ve yevm-i nefr’de atmaya ruhsat tanıdı.”

Nâfi anlatıyor: “İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) şöyle derdi: “Eyyam-ı teşrîk’in ortası günü, güneş batmazdan önce Minâ’dan ayrılmayan kimse ertesi günü taşları atmadan ayrılmazın.” [Muvatta, Hacc 214, (1, 407)]

HALK VE TAKSİR HAKKINDA

Hız. Enes (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Cemretü’l-Akabe’ye geldi, taşlarını attı, sonra Mina’daki menziline konakladığı yere geldi ve kurban kesti. Sonra berbere:

“Al!” dedi ve sağ yanını işaret etti. Sonra sol tarafını işaret etti, sonra (kesilen saçları) halka vermeye başladı.

Bir rivayette şöyle denir: “Sağ yandan kesilene sağındakilere, sol yandan kesilene de Ümmü Süleym’e verdi.” [Buharî, Vudû 33; Müslim, Hacc 323, (1305); Tirmizî, Hacc 73, (912); Ebu Dâvud, Menâsik 79, (1981)]

Sahiheyn’in Ebu Hureyre (radiyallahu anh)’den kaydettiği bir rivayet şöyledir: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm): “Ey Allah’ım traş olanlara mağfiret et!” demişti, yanındakiler: “Ey Allah’ın Resûlü! Kısaltanlar için de (dua ediver!)” dediler. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm): “Ey Allah’ım traş olanlara mağfiret et!” dedi. Yanındakiler: “Ey Allah’ın Resûlü! Kısaltanlara da (dua ediver) dediler. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) (bu üçüncü talbte): “Kısaltanlara da!” dedi. [Buharî, Hacc 127; Müslim, Hacc 320, (1302)]

İHRAMDAN ÇIKMA (TAHALLÜL)

Abdullah İbnu Amr İbni’l-Âs (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Veda Hacc’ında Mina’da, halkın meselelerini kendisine sorması için durmuştu. Bir adam gelip:

“(Ben kurbanın traştan önce olacağını) bilemedim ve kurbandan önce traş oldum?” dedi. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“(Şimdi de kurbanını) kes, burada bir beis yok” cevabını verdi. Bir başkası daha gelip:

“(Taşı kurbandan önce atmak gerektiğini) bilemedim ve taşlamayı yapmadan kurban kestim” dedi. Buna da:

“Şimdi taşını at, bunda bir mahzur yok!” diye cevap verdi. O gün Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’a “Şunu önce yaptık”; “Bunu sonra yaptık” şeklinde takdim te’hirle ilgili her ne soruldu ise hepsine: “Yap bunda bir mahzur yoktur!” diye cevap verdi.” [Buharî, Hacc 131, İlm 23, 46, Eymân 15; Müslim, Hacc 327, (1306); Muvatta, Hacc 242, (1, 421); Tirmizî, Hacc 76, (916); Ebu Dâvud, Menâsik 80, (2014); İbnu Mâce, Menâsik 74, (3051)]

Üsâme İbnu Şerîk (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’la birlikte ben de hacca çıktım. Halk kendisine müracaat ediyordu. Gelenlerden bazıları:

“Ey Allah’ın Resûlü, tavaftan önce sa’y yaptım, bazı şeyleri vaktinden sonraya bıraktım veya vaktinden öne aldım (ne buyurursunuz, hükmü nedir?)” şeklinde soruyordu. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) da:

“Bunda bir günah yok. Ancak bir kimse bir müslümanın ırzını makaslarsa (gybetini ederse) o zalimdir. İşte günah işleyen ve kendini helake atan odur.” [Ebu Dâvud, Menâsik 88, (2015)]

Nâfi anlatıyor: “İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) ifâza tavafını yapmış, fakat cehaletle henüz traş olmamış, kısaltma da yaptırmamış bir adama rastladı. Adama, dönüp traş olmasını veya saçını kısaltmasını, sonra da Beytullah’a yeniden ifâza tavafında bulunmasını emretti.” [Muvatta, Hacc 189, (1, 397)]

İHRAMDAN ÇIKMA VAKTİ

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “(Babam) Hz. Ömer (radiyallahu anh) buyurdu ki:

“Kim Cemretü’l-Akabe’ye taşını atar, sonra traş olur veya kısaltır ve de -yanında olduğu taktirde-kurbanını keserse, kendisine ihramlı iken haram olanlardan -kadına temas ve koku hariç- hepsi helal olur. Bunların haramlığı Beytullah’a yapacağı ifâza tavafına kadar devam eder. İfâza yapınca onlar da helal olur.” [Muvatta, Hacc 221, (1, 410)]

Ümmü Seleme (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “(Veda Haccı’nda) yevm-i nahr’ın gecesinde Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın beraber olma nöbeti bende idi. O akşam, Vehb İbnu Zema’a ve beraberinde Ebu Ümeyye ailesinden bir adam olduğu halde, kamislerini giymiş olarak yanımıza geldiler.

Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), Vehb (radiyallahu anh)’e:

“Sen ifâza tavafını yaptın mı? Ey Ebu Abdillah?” diye sordu. Vehb:

“Hayır! Vallahi ey Allah’ın Resûlü, yapmadım!” deyince, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“Öyleyse şu kamisi çıkar!” dedi. Vehb, onu başından çıkardı. Arkadaşı da kamisini başından çıkardı. Sonra Vehb sordu:

“Niçin (çıkarıyoruz) Ey Allah’ın Resûlü?”

“Çünkü bugün, Cemre’ye taş attığımız taktirde ihramdan çıkmanıza, yani size haram edilen herşeyin -kadın hariç- helal olmasına ruhsat tanındı. Eğer siz, Beytullah’ı tavaf etmeden akşama girerseniz, Cemretü’l-Akabe’ye taş atmazdan önceki gibi haram olursunuz, bu hal Beytullah’ı tavaf edinceye kadar devam eder” diye cevap verdi.” [Ebu Dâvud, Menâsik 83, (1999)]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) şöyle demiştir: “Beytullah’ı hacc maksadıyla olsun, başka maksadla olsun, her kim tavaf ederse tahallül etmiş (ihram yasaklarından çıkmış) olur.”

(İbnu Abbas’ın bu sözünü nakleden) Atâ’ya:

“Bunu neye dayanarak söylüyor?” diye soruldu. Şu cevabı verdi:

“Cenab-ı Hakk’ın şu sözüne dayanarak: “Sonra varacakları yer Beyt-i Atîk’a müntekîdir.” (Hacc 33) Kendisine şu cevap verildi:

“Ama bu, Arafat’ta vakfeye durulduktan sonra olacaktır.”

Atâ bu cevap üzerine açıkladı:

“İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) bunun Arafat vakfesinden önce veya sonra olacağını söylerdi. Bu hükmü, Hz. Peygamber (aleyhisselâtu vesselâm)’in Veda Haccı sırasında ashaba verdiği ihramdan çıkma emrinden istinbat ediyordu.” [Buharî, Megâzî 77; Müslim, Hacc 206-208, ‘1244, 1245]]

Hz. Hafsa (radiyallahu anhâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) zevcelerine, Veda Haccı senesinde ihramdan çıkmalarını emretti. Ben:

“Siz niye ihramdan çıkmıyorsunuz?” diye sordum.

“Ben başımı telbîd ettim, kurbanlığımı hazırladım, kurbanlığımı hazırladım, kurbanlığımı kesmeden ihramdan çıkamam” diye cevap verdi.” [Buharî, Hacc 34, 107, 126, Megâzî 77, Libas 89; Müslim, Hacc 186, (1229); Muvatta, Hacc 180, (1, 394); Ebu Dâvud, Menâsik 24, (1806); Nesâî, Hacc 40, (5, 136) 67, (5, 172); İbnu Mâce, Menâsik 72, (3046)]

Nâfi (rahimehumullah) anlatıyor:

“İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) dedi ki: “İhramlı kadın, ihramdan çıkınca, saç örgülerinin ucundan bir miktar kesmedikçe taranmaz. Şayet kurbanlığı varsa, kurbanı kesilinceye kadar saçından hiçbir şey kesemez.” [Muvatta, Hacc 163, (1, 387)]

AÇIKLAMA:

Kurban kesilmezden önce traş olunmama emri, bizzat Kur’an-ı Kerim’de tesbit edilen hacc menâsikinden biridir: “Kurban yerine (Mina’ya) varıncaya kadar başlarınızı traş etmeyin. (Bakara 196)

KURBANIN KEMİYETİ VE MİKTARI

Huceyye İbnu Adıyy anlatıyor: “Hz. Ali (radiyallahu anh):

“Sığır yedi kişi adına kesilir” demişti. Kendisine:

“Ya doğurmuşsa?” diye soruldu.

“Öyleyse yavrusunu da beraber kes!” buyurdu. Kendisine:

“Ya topalsa?” diye soruldu.

“Kesim yerine ulaşabildiyse tamam” dedi.

“Ya boynuzu kırıkça?” dendi.

“Zarar etmez. Biz göz ve kulaklarının sağlamlığını kontrol etmekle emrolunduk!” diye cevap verdi.” [Tirmizî, Edâhî 9, (1503)]

KURBAN OLAMAYACAK HAYVANLAR

Hz. Ali (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), (kurbanlık olarak keseceğimiz hayvanın) göz ve kulaklarına dikkat etmemizi, “Kulağı önden delinmiş veya arkadan dilinmiş veya ortadan yarılmış, veya yuvarlak delinmiş kurban yapmayın” diye emretti.” [Tirmizî, Edâhî 6, (1498); Ebu Dâvud, Dahâyâ 6, (2804-2806); Nesâî, Edâhî 10, (7, 217); 11, 12; İbnu Mâce, Edâhî 8, (3142)]

HASTALIK VE EZA SEBEBİYLE MAHSUR KALANLAR

Kâb İbnu Ucre (radiyallahu anh) anlatıyor: “(Biz Hudeybiye’de iken), Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) yanıma geldi. O sırada ben tenceremin altını yakıyordum. Yüzümde de bitler kaynaşıyordu. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) bana:

“Başındaki şu böcekler seni rahatsız etmiyor mu?” diye sordu. Ben:

“Evet, ediyor!” dedim. Bana:

“Öyleyse traş ol ve üç gün oruç tut veya altı fakiri, her birine yarım sa’ vermek suretiyle doyur veya bir kurban kes. (Bunlardan hangisini yaparsan olur)” dedi. Ancak bu saydıklarının önce hangisini zikretmişti bilemiyorum.” diye cevap verdi. Tam o sırada şu ayet nazil oldu:

“Artık içinizden kim hasta olur, yahut başından bir eziyeti bulunursa ona oruçtan, ya sadakadan, yahut ta kurbandan biriyle fidye vacib olur...” (Bakara 196). [Buharî, Muhsar 5-8, Megâzî 35, Tefsir, Bakara 32, Merdâ 16, Tıbb 16; Müslim, Hacc 80, (1201); Muvatta, Hacc 337, (1, 417); Ebu Dâvud, Menâsik 43, (1856-1861); Tirmizî, Hacc 107, (953); Nesâî, Hacc 96, (5, 194, 195); İbnu Mâce, Menâsik 91, (3079)]

el-Haccâc İbnu Amr el-Ensârî (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın şöyle söylediğini işittim: “Kimin (bir bacağı) kırılır veya sakatlanırsa ihramdan çıkar (ve memleketine döner) ve müteakip sene yeniden hacc yapar.” [Tirmizî, Hacc 96, (940); Ebu Dâvud, Menâsik 44, (1862); Nesâî, Hacc 102, (5, 198, 199)]

AÇIKLAMA:[b]

1- Kur’an-ı Kerîm, hacc için ihram giydikten sonra, meşru bir engelle karşılaşarak hacc yapamayanlar hakkında şöyle der: (.....) “... Fakat (herhangi bir sebeple hacc ve umreden) alıkonursanız o halde kolayınıza gelen kurbanı (gönderin, bununla beraber) kurban yerine (Mina’ya) varıncaya kadar başlarınızı traş etmeyin...” (Bakara 196).

2- Sadedinde olduğumuz hadis-i şerif, kırık veya sakatlanmanın, ayette ruhsat verilen bir mazeret olduğunu, böyle bir kimsenin ihramdan hemen çıkıp memleketine dönebileceğini beyan buyurmaktadır.

Hattâbî der ki: “Hadiste “gelecek sene haccını yeniler” kaydı, farz olan hacca niyet eden içindir. Eğer nafîle bir hacc yapıyor idiyse, bu ihsâr sebebiyle kesmesi gereken dışında kendisine bir şey gerekmez.” İmam Mâlik ve Şafiî’nin hükmü böyledir.

Hattâbî şunu da söylemiştir: “Bu hadis, düşman engellemesi olmadan, ihramlıya arız olan hastalık ve diğer bir özür de ihsârdır diyen Ebu Hanîfe, onun ashâbı ve Sevrî gibileri için hüccettir.”

Ebu Hanîfe ve ashâbı: “Bu engellemeye maruz kalana, ihsâr kurbanı dışında, bilahare hem umre ve hem de hacc gerekir.” derler.

Mücahid, Şa’bî ve İkrime de: “Gelecek yıl hacc gerekir” demişlerdir.

3- Ulema, kırık ve sakatlanmanın ihsâra girmesi için ihrama girdikten sonra vukûunu şart koşarlar.

Ebu Esmâ Mevlâ Abdillâh İbni Cafer (rahimehumullah)’in anlattığına göre: “Efendisi Abdullah İbnu Cafer’le beraber Medine’den çıktılar. Sükyâ’da hasta olan Hüseyin İbnu Ali (radiyallahu anhümâ)’ya

uğradılar. Abdullah İbnu Cafer, Hz. Hüseyin'le ilgilenmek için yanında kaldı. Haccın fevte uğramasından (o sene kaçırmaktan) korkarak Medine'de mukîm Hz. Ali ve (zewcesi) Esmâ Bintu Umeyys (radiyallahü anhümâ)'e haber gönderdi, bunlar derhal yanına geldiler. Hz. Hüseyin (radiyallahu anh) (ağrıdan şikayet ederek) başına işaret etti. Hz. Ali (radiyallahu anh) başının traş edilmesini emretti. Sonra onun adına Sükyâ'da kurban kesilmesini emretti ve bir deve kesildi.

Yahya İbnu Saîd der ki: "Bu seferinde Hz. Hüseyin (hacc maksadıyla) Mekke'ye müteveccihen Hz. Osman (radiyallahu anh)'la birlikte yola çıkmıştı. [Muvatta, Hacc 165, (1, 388)]

Amr İbnu Sa'îd en-Nehâî (rahimehumullah)'nin anlattığına göre: "(Umre yapmak üzere ihrama girdikten sonra) Zatu's-Şukûk dene yere varınca orada kendisini yılan sokar. Arkadaşları, bu meseleyi sorabilecekleri bir kimseyle karşılaşmak üzere, (herkesin gelip geçtiği ana) yola çıkarlar. Derken İbnu Mes'ud (radiyallahu anh) karşılarına çıkar. Onlara şu fetvayı verir:

"Hemen bir hedy (kurbanlık) veya onun değeri miktarınca nakit parayı (Mekke'ye) gönderin. Onunla kendi aranızda bir günlük alamet koyun, hedy kesildi mi ihramdan çıksın. Ayrıca, bu umreyi de bilahare kaza etmten gerekir." [Rezîn tahrîc etmiştir.]

[b]DÜŞMAN TARAFINDAN MANİ OLUNAN KİMSE

İmam Mâlik (rahimehumullah) demiştir ki: "Kişi (haccda) düşman sebebiyle engellenirse, her nerede engele maruz kaldı ise, orada traş olup ihramdan çıkar. Kendisine yeniden bunu kaza etmesi gerekmez. Zira Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ve ashabı (radiyallahu anhümâ), Kurbanlığı Hudeybiye'de kestiler, Beytullah'ta kesilmek üzere gönderilen kurbanlıklar mahalline varmazdan ve tavaf yapmazdan önce traş olup, her çeşit ihram yasaklarından çıktılar. Ve dahi, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın birisine umre menâsikinden bir şey yapması veya (o anda yapmadığını) sonradan yapmasını emrettiği de sahih değildir." [Muvatta, Hacc 98, (1, 360); Buharî, Muhsar 4 (Bab başlığında)]

AÇIKLAMA:

İbnu Hacer der ki: "Vahidî, Megâzî'de, Zührî ve Ebu Ma'ser tarîkinden rivayet eder ki: "Dediler: "Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ashabına umreye katılmalarını emretti. Hayber'de şehid düşenlerle ölenler dışında hiç kimse geri kalmadı, hepsi katıldı. Katılanların sayısı ikibin kişi idi." Şayet sahihse bu rivayetle, bundan önceki rivayetin arasını te'lif etmek mümkündür, şöyle ki: "Buradaki "emir" vücut emri değil, istihbâb emridir. Zira Şafîî hazretleri Umretü'l-Kaza'ya özürsüz olarak bir grup ashabın katılmadığını cezmederek (kesin bir üslubla) ifade ediyor. Keza, yine Vâkidî, İbnu Ömer hadisi olarak rivayet eder ki, İbnu Ömer: "Bu umre, kaza umresi değildir, bilakis Kureyş'le yapılan antlaşmada: "Müslümanlar gelecek sene engellendikleri ayda umre yapacaklar" diye bir şart vardı, bu madde gereği Kureyşliler, müslümanlara müsaade ettiler."

MEKKE'YE GİRİŞ, KONAKLAMA VE

ORADAN ÇIKIŞ ÂDÂBI

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ): "Tahsîb (menâsike dahil olan) bir şey değildir, o Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın konakladığı bir konaklama yeridir" derdi." [Buharî, Hacc 147; Müslim, Hacc 341, (1312); Tirmizî, Hacc 81, (921)]

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor:

“Hz. Abbas (radiyallahu anh) Kâbe ile ilgili sikaye vazifesi, kendi sorumluluğunda olduğu için, eyyâm-ı Minâ’yı Mekke’de geçirmek için izin istedi. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) da ona izin verdi.” [Buharî, Hacc 133, 75; Müslim, Hacc 346, (1315); Ebu Dâvud, Menâsik 75, (1959)]

Alâ İbnu’l-Hadramî (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) buyurdular ki: “Muhacir olanlar, menâsiklerini tamamladıktan sonra Mekke’de üç gün kaldılar.” [Buharî, Menâkibu’l-Ensâr 47; Müslim, Hacc 441, (1352); Tirmizî, Hacc 103, (949); Ebu Dâvud, Menasik 96, (2022); Nesâî, Taksîru’s-Salât 4, (3, 122)]

AÇIKLAMA:

Hattabî de şunu söylemiştir: “Bu meselede ulema ihtilaf etmiştir. Süfyan-ı Sevrî, İbnu’l-Mübârek, Ahmed İbnu Hanbel, İshak İbnu Râhuye gibi bazıları Beytullah’ı görünce ellerini kaldırıp dua etmişlerdir. Bunlar Câbir hadisini senette yer alan meçhul râvî sebebiyle zayıf addederler. Bunlara göre bu babta gelen İbnu Abbas hadisi muteberdir.

“Yedi yerde el kaldırılıp (dua edilir): Namaza başlarken, Beytullah’la karşılaşınca, Safa ve Merve’de, Arafat ve Müzdelife vakfelerinde, orta ve küçük şeytan taşlanırken.”

Keza İbnu Ömer’den de “Beytullah’ı görünce ellerini kaldırıp dua ettiği” rivayet edilmiştir.

H. Ebu Hureyre (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) ilerledi, Mekke’ye girdi. (Doğru Beytullah’a giderek) Haceru’l-Esved’e geldi, (ilk iş) onu istilâm buyurdu. Sonra Beytullah’ı (yedi şavtta) tavaf etti. (Tavaf tamamlanınca) Safa tepesine geldi, oradan Beytullah’a baktı. Ellerini kaldırıp Allah’ı (tekbir, tehlil, tahmîd ve tevhîdlerle) zikretmeye başladı ve Allah’ın zikretmesini dilemişince zikretti, dua etti. Bu sırada Ensâr (radiyallahu anhüm) da onun aşağısında (aynı şekilde zikir ve duada bulunuyordu).” [Ebu Dâvud, Menâsik 46, (1872)]

Nâfi (rahimehumullah) anlatıyor: “İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) Mekke’den (ayrılıp Medine’ye) yönelmişti. Kudeyd’e gelmişti ki, kendisine Medine’den bir haber ulaştı. Bunun üzerine, ihramsız olarak Mekke’ye döndü.” [Muvatta, Hacc 248, (1, 423)]

HACCDA NİYÂBET

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Fadl İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ), Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’ın terkisinde idi. Hasâma’dan bir kadın birşeyler sormak istiyordu. Fadl, kadına, kadın da Fadl’a bakmaya başladı. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) eliyle Fadl’ın başını öbür istikamete çevirdi. Kadın:

“Ey Allah’ın Resûlü, Allah’ın kullarına yazdığı hacc farîzası yaşlı ve ihtiyar babama ulaştı. Ancak o, bineğin üzerinde durabilecek halde bile değil. Ben ona bedel hacc yapabilir miyim?” dedi. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“Evet!” dedi. Bu hadise, Vedâ Haccı’nda cereyan etti. [Buharî, Hacc 1, Cezâu’s-Sayd 23, 24, İsti’zân 2; Müslim, Hacc 407, 408, (1335, 1335); Muvatta, Hacc 97, (1, 359); Tirmizî, Hacc 85, (928); Ebu Dâvud, Menâsik 26, (1809); Nesâî, Hacc 9, 11, 12, (5, 117, 118)]

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor:

“Bir adam Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’a gelerek:

“Kızkardeşim haccetmeye nezretti. Ancak bunu îfâ etmeden öldü, (ne yapmak gerekmektedir?)” diye sordu. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“Üzerinde başka borcu var mıydı, sen bunu ödeyiverdin mi?” buyurdu. Adam:

“Evet!” deyince:

“Öyleyse Allah’a olan borcunu da ödeyiver. O, (celle şânuhû) borç ödenmeye daha layıktır” dedi. [Buharî, Eymân 30, Cezâu’s-Sayd 22, İtisâm 12; Nesâî, Hacc 7, 8, (5, 116); Müslim, Nezir 1, (1638)]

Yine İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ)’tan rivayet edildiğine göre: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm), bir adamın:

“Şübrüme adına Lebbeyk!” dediğini işitir.

“Şübrüme de kim?” diye sorar. Adam:

“Bir kardeşim veya bir yakınım!” diye cevap verir. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“Sen kendi hesabına hacc yapmış mısın?” diye sorar. “Hayır!” cevabını alınca:

“Öyleyse önce kendi adına hacc yap, sonra Şübrüme adına yaparsın!” der.” [Ebu Dâvud, Menâsik 26, (1811); İbnu Mâce, Menâsik 9, (2903)]

MİNÂ’DA HUTBE

Abdurrahman İbnu Mu’âz (radiyallahu anh) anlatıyor: “Biz Minâ’da iken Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) bize hitabetti. Kulaklarımız öylesine açıldı ki, sanki her ne söylese bulunduğumuz yerden (rahat) işitiyorduk. Bir ara, halka menâsikini öğretmeye başladı. Böylece taşlama yerine kadar geldi. (Konuşurken) şehadet ve orta parmağını (kulaklarına) koymuştu. (Atılacak taşların nohut büyüklüğündeki) fırlatma taşı olduğunu söyledi. Muhacirlere emrederek Mescid-i (Hayfin) ön kısmında konaklamalarını, Ensar’a da Mescid’in arka kısmına konaklamalarını söyledi.”

Râvi der ki: “İşte bundan sonradır ki herkes (bineklerinden inip) yerleşti.” [Ebu Dâvud, Menâsik 70, (1951); Nesâî, Hacc 189, (5, 249)]

ÇOCUĞUN HACCI

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) Ravhâ’da bir grup yolcuya rastladı. Onlardan bir kadın kendisine bir çocuğu kaldırıp:

“Bunun için de hacc caiz olur mu?” diye sordu. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm):

“Evet olur ve sana da sevab vardır” buyurdu.” [Müslim, Hacc 409, (1336); Muvatta, Hacc 244, (1, 422); Ebu Dâvud, Menâsik 8, (1736)]

Sâib İbnu Yezîd (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Babam (radiyallahu anh) bana, Veda Haccı sırasında Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)’la birlikte hacc yaptırdı. Ben o zaman yedi yaşında idim.” [Buharî, Cezâu’s-Sayd 25; Tirmizî, Hacc 83, (925)]

H. Câbir (radiyallahu anh) diyor ki: "Biz kadın ve çocuklara bedel, telbiye getiriyorduk." [Tirmizî, Hacc 84, (927); İbnu Mâce, Menâsik 68, (3038)]

İlim adamları, kadının yerine başkasının telbiye getiremeyeceği hususunda icm  etmemişlerdir.

ZEMZEM SUYU HAKKINDA

İbnu  mer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor:

"Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) (Hudeybiye antlaşması) sırasında bir Kureşliye, Hudeybiye'ye zemzem suyu getirmesini söyledi. Adam getirdi. Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm) onu Medine'ye götürdü." [Rezîn'in ilavesidir.]

MÜTEFERRİK HADİSLER

İbnu  mer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor:

"Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'a: "Gerçek hacı kimdir?" diye soruldu da Şu cevabı verdi:

"Saçını düzenleyip yıkamayı ve koku s r nmeyi çoktan terketmiŐ kimsedir."

Kendisine tekrar:

"Hangi hacc efdaldir?" diye sorulunca:

"Yüksek sesle telbiye getirilen ve kurban kesilen" dedi.

(Haccla ilgili ayette geçen) "sebil" nedir? diye soruldu.

"Z d (nafaka) ve r hile (binek)dir" cevabını verdi. [Tirmizî, Tefs r,  l-i İmrân, (3001); İbnu Mâce, Menâsik 6, (2896)]

Ubeyd İbnu Cüreyc anlatıyor: "İbnu  mer (radiyallahu anhümâ)'e:

"Seni dört Şey yaparken görüyorum. Bunları arkadaşlarından bir başkasının yaptığını görmedim" dedim. Bana:

"Ey Ebu Cüreyc, onlar nedir?" diye sordu. Ben de saydım: "Sen Kâbe'nin rükünlerinden sadece iki Yeman  rükne (R kn-i Yeman  ve R kn-i Hacer) temasta bulunuyor, diğerlerine temas etmiyorsun. Keza senin tüysüz deriden ma'mul nalın giydiğini görüyorum. Keza senin (saç ve sakalını) sarıya boyadığını görüyorum. Keza seni Mekke'de gördüm, herkes (Zilhicce) hilalini görünce ihrama girdikleri halde sen terviye günü (8 Zilhicce'de) ihrama girdin!" Bana Şu açıklamayı yaptı:

"R k nlere temasa gelince, ben Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın sadece iki rükne temas ettiğini gördüm. Tüyü yolunmuŐ nalına gelince: Ben Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın nalınlarında hiç tüy görmedim. Ayakları onların içinde iken abdest alırdı. Ben onu giymeyi seviyorum. Sarıya gelince, ben Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın onunla boyandığını gördüm. Ben onunla boyanmayı seviyorum. İhrama girmeye gelince, ben Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın devesi, onu yola koyuncaya kadar telbiye çektiğini görmedim." [Buharî, Vud ' 30; Müslim, Hacc 25, (1187); Muvatta, Hacc 31, (1, 333); Ebu Dâvud, Menâsik 21, (1772)]

[1] Başı da örten bir parça taşıyan her çeşit giyecek. İslâm'ın bidâyetinde zahidlerin giydiği aşağılara sarkan uzunca bir takke çeşidi. (Nihaye)

[2] Vers: Sarı renkli bir boya maddesidir. Koku maddeleri olup olmadığı münakaşa edilmiştir.

[3] Zerîre: Muhtelif kokuların karışımıyla elde edilen bir tîb çeşidi.

[4] Bu sahabi, bazan Hallâd İbnu Sâib diye de zikredilir. Hallâd, Sâib'in oğlu ve Tâbî olmalıdır.

[5] Ashabın itirazı şuradan geliyordu: Mekke'ye Zilhicce'nin dördünde gelmişlerdi. Niyetleri haccdı. Hz. Peygamber ihramdan çıkmayı, ihram yasaklarından -ve mesela hanımlarıyla cinsî münasebet yaşağından uzaklaşmayı emretmişti. Halbuki sekiz Zilhicce'de tekrar ihrama gireceklerdi. Bu kadar dar bir zaman için ihramdan çıkmaya, dinî havalarını bozmaya değer miydi? Ashab, memnuniyetsizliğini "Henüz cenabetken ..." diye tercüme ettiğimiz manayı daha galiz kelimelerle ifade etmiştir.

[6] Bu ve müteakip rivayetler, Resûlullah (aleyhisselâtu vesselâm)'ın Veda Haccı'yla ilgili oldukları için, hadis kitaplarında umumiyetle aynı bablarda, aynı rivayetin farklı vecihleri şeklinde peşpeşe bulunurlar. Bu sebeple kaynaklarını en sonda toptan göstereceğiz. Sadece Buharî peşpeşe göstermeyebilir.

[7] Bu söylenen yıkanma, hayızdan temizlenince gerekli olan yıkanma değildir, ihramı giyerken yapılması sünnet olan yıkanmadır.

[8] Bazı rivayetlerde "Bathâ gecesi" diye gelir. İkisi de aynı şeyi ifade eder. Leyletü'l-hasbe, teşrîk gecelerinden sonra hacıların çakıllı yerden maksad Mina'dır. Demek ki Hz. Aişe (radiyallahu anhâ), Minâ'da kalınan gecelerden birinde temizlenmiş olmalı.

[9] Hadiste geçen [.....] tabirinden: Hacc vakitleri, hacc yerleri, hacc yasakları, hacc eşyaları, hacc hâlâtı gibi manalar verilmiştir. Biz, "hacc yasakları (=ihram)" manasını tercih ettik.

[10] Musahhab Mekke ile Mina arasında geniş bir yer. Sel sularının getirdiği çakılların çokluğu sebebiyle bu ismi almıştır. Buraya Ebtah, Bathâ da denir. Mina'nın taşlama mevkiine de Musahhab denmiştir.

[11] Bu rivayet Buharî'de mana itibariyle mevad, lafzıyla değil.